

רפורמה במערכת המיסוי:

מס בשיעור אחיד

שחר שלוש

עמית קורת – מכון מילקן

על אודות תוכנית עמיתי קורת – מכון מילקן

תוכנית עמיתי קורת–מכון מילקן מקדמת את הצמיחה הכלכלית בישראל באמצעות התמקדות בפתרונות חדשניים, מבוססי שוק, לבעיות מתמשכות בתחומים חברתיים, כלכליים וסביבתיים. התוכנית מתמקדת באיתור פתרונות גלובליים והתאמתם למציאות הישראלית ובבניית ממשקים חיוניים המחברים בין משאבים ממשלתיים, פילנתרופיים ועסקיים, לטובת צמיחה ופיתוח לאומי בר-קיימא.

התוכנית מעניקה מלגות שנתיות לסטודנטים ישראלים מצטיינים, בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה בארץ ובעולם, המתמחים במוקדי קבלת ההחלטות הלאומיים ומסייעים בפיתוח פתרונות באמצעות מחקר והתמחות. היקף הפעילות של עמיתי התוכנית הוא מקסימלי – התמחות, הכשרה ומחקר במשך חמישה ימים בשבוע.

במשך שנת התמחותם עוסקים עמיתי קורת–מכון מילקן במחקר המדיניות במשרדי הממשלה וברשויות שלטוניות אחרות, ומסייעים למקבלי ההחלטות ולמעצבי המדיניות בחקר ההיבטים השונים של סוגיות כלכליות, סביבתיות וחברתיות.

בנוסף עורכים העמיתים מחקר מדיניות עצמאי, שמטרתו לזהות חסמים לתעסוקה ולצמיחה בישראל ולאתר פתרונות אפשריים. מחקרי העמיתים מתבצעים בהדרכת צוות אקדמאי ומקצועי מנוסה ותומכים במחוקקים וברגולטורים, המעצבים את המציאות הכלכלית, חברתית והסביבתית בישראל.

במהלך השנה מוענקת לעמיתים הכשרה אינטנסיבית במדיניות כלכלית, ממשל ושיטות מחקר. במסגרת מפגשי ההכשרה השבועיים, העמיתים רוכשים כלים מקצועיים לכתיבת תזכירים, מצגות וניירות מדיניות, וכן כלי ניהול, שיווק ותקשורת. בנוסף, נפגשים העמיתים עם בכירים במשק ובממשל ועם אנשי אקדמיה מהשורה הראשונה בישראל ובעולם. בסמסטר הראשון, העמיתים משתתפים בקורס המתמקד בחידושים פיננסיים, במסגרת בית הספר למנהל עסקים באוניברסיטה העברית בירושלים. הקורס מקנה 3 נקודות זכות אקדמיות, ומלמד אותם פרופ' גלן יאגו, מנהל המרכז הישראלי של מכון מילקן ומנהל קבוצת המחקר במימון במכון מילקן בקליפורניה.

את בוגרי התוכנית ניתן למצוא בתפקידים בכירים במגזר הפרטי, כמרצים באקדמיה, במגזר הציבורי וכיועצים לשרים ולמשרדי הממשלה. ישנם בוגרים שנקלטו במשרדי הממשלה, ואחרים המשיכו ללימודים גבוהים באוניברסיטאות מובילות בישראל, ארצות הברית ובריטניה.

תוכנית עמיתי קורת–מכון מילקן היא לא פוליטית ובלתי מפלגתית, ואינה מקדמת קו פוליטי או אידאולוגי. התוכנית ממומנת על ידי קרן קורת וקרנות פילנתרופיות מובילות בארצות הברית ובישראל ומנוהלת על ידי מכון מילקן.

למידע נוסף על אודות התוכנית: www.kmifellows.org

תוכן עניינים

מבוא	4
מערכת המס בישראל	6
עלויות ציות ועלויות אדמיניסטרטיביות גבוהות	6
שיעורי מס גבוהים	7
המחשת הפגיעה בעבודה, השקעה והכנסות המדינה	10
הצעות לפתרון הבעיה	10
מאפייני ה-Flat Tax	12
הניסיון הבינלאומי	13
שבע המדינות הראשונות	16
שמונה המצטרפות החדשות	24
Flat Tax והעסקים הקטנים	28
חשיבותם של העסקים הקטנים	28
השפעות צפויות מרפורמת Flat Tax על עסקים קטנים	28
יישום ה-Flat Tax בישראל	28
השפעה משוערת של יישום ה-Flat Tax בישראל	33
הכנסות ממסים	34
צמיחה	34
השקעות ישירות זרות נטו	35
סיכום	35

רפורמה במערכת המיסוי: מס בשיעור אחיד

שחר שלוש

עמית קרן קורת

מבוא

דמיינו לעצמכם מדינה שבה מערכת המס אינה עושקת את אזרחיה, להיפך – היא הוגנת, פשוטה וסקיפה. מדינה, המסייעת לשכבות החלשות מבלי לפגוע בתמריצים לעבודה, להשקעה ולצמיחה, ומבלי לעודד את הטובים שבצעיריה להגר ממנה. במדינה זו העניים ביותר אינם משלמים מס כלל, והחזקים יותר אינם נדחפים להעלים מסים ולעסוק בתכנוני מס. במדינה זו, דיווח המס הינו כה פשוט עד כי הוא נעשה על גבי טופס יחיד בגודל גלוי. במדינה זו, קובעי המדיניות מתייצבים למלחמה הגלובלית על ההשקעות הזרות, מודעים לתרומתן לצמיחה ולתעסוקה, ומצוידים במס חברות נמוך כדי לזכות בהן.

מדינתנו ללא ספק נמצאת מרחק רב ממדינה דמונית זו.

בתקופה של גלובליזציה מתגברת, כאשר הטכנולוגיה המתקדמת מבטלת למעשה את המרחקים הפיסיים בין המדינות, ניתן להעביר הון עתק בלחיצה קלה על מקשי המחשב, וגם ניווד של כוח עבודה נעשה קל. התחרות בין הממשלות השונות בעולם על ליבו ועל כיסו של המשקיע הגלובלי מתחזקת. מדינה הנגררת מאחור עם מערכת מס מורכבת ובעלת שיעורי מס גבוהים – הווה אומר, מערכת מס לא ידידותית – תפסיד את ההשקעות הזרות הנחוצות לצמיחת הכלכלה המקומית.

מסיבה זו, חשוב לבחון את מצבה של ישראל בהשוואה למדינות אחרות. מדי שנה מדרג מגזין "פורבס" מדינות שונות על פי מדד "אומללות המס". המדד מתבסס על סכום השיעורים המרביים של מס החברות, המס על הכנסה אישית, מס עושר (Wealth tax),¹ הפרשות המעסיק והעובד לביטוח לאומי, ומע"מ ומס קנייה. ככל שסכום השיעורים גבוה, כך גדלה "אומללות המס" של המדינה. כפי שניתן לראות בתחתית גרף 1, שלוש המדינות עם מדד "אומללות המס" הנמוך ביותר הן איחוד האמירויות הערביות, קטאר והונג קונג (בשנת 2007, מדדי "אומללות המס" במדינות אלו הן 18, 35 ו-43.5, בהתאמה). ישראל, לעומת זאת, תופסת מקום 32 ונמצאת במרחק רב ממדינות אלו (מדד "אומללות המס" של ישראל הוא 108.2 בשנת 2007).² מיקום ממוצע זה מצביע על חוסר התחרותיות של מערכת המס הישראלית ביחס לעולם ועל העדר נכונות להיאבק על השקעות זרות ועל התעסוקה שהן מביאות עמן, כמו על רמת חיים נאותה לאזרחי המדינה ועל צמצום ההגירה ממנה.

גרף 1

מדד "אומללות המס" של פורבס

²Includes an additional 11% flat tax on income.

בנוסף להפיכת המשק ללא אטרקטיבי בעבור משקיעים זרים, מערכת מס לא תחרותית גורמת נזקים נוספים, כגון פגיעה בתמריצים לעבודה, העלאת התמריץ להעלמת מסים, עלויות ציות

גבוהות, ואף עידוד ירידה של האוכלוסייה היצרנית מן המדינה. נזקים נוספים אלו יידונו בהרחבה בהמשך מחקר זה.

משנת 1994 החלו מדינות שונות, בעיקר במזרח אירופה ובמרכזה, להנהיג רפורמות מס מקיפות, שנועדו לפתור חוליים מערכתיים ולמנוע את נזקיהם. למרות ההבדלים הרבים ביניהן, בולט המאפיין המשותף לכלל הרפורמות: רובן ככולן זנחו את הניסיון להשיג פרוגרסיביות באמצעות שיעורי מס שוליים משתנים, ואימצו מס בשיעור אחיד: Flat Tax.

במחקר זה ייבחן הניסיון המצטבר במדינות אלו, תוך סקירת מדדים כלכליים שונים לפני ואחרי הנהגת הרפורמה. בהמשך, ייבחנו הטיעונים, כי מס בשיעור אחיד ייטיב במיוחד עם מגזר העסקים הקטנים, החיוני למשק. לבסוף, ייסקרו ההצעות השונות שהועלו בישראל ליישום מס בשיעור אחיד, והשפעותיהן האפשריות על משתנים מאקרו-כלכליים. בהתאם לכך, יוצעו המלצות לרפורמה במיסוי בישראל. אך תחילה תוצג מערכת המס הקיימת בישראל, על בעיותיה וההצעות לפתרונן.

מערכת המס בישראל

לפי מחקר של קרן המטבע הבינלאומי מ-1998, כ-30% מהפערים בצמיחה בין מדינות מוסברים על ידי הבדלים במערכות המיסוי.³ נדמה, כי מערכת המס הישראלית רחוקה מלהיטיב עם אזרחי המדינה. חסרונותיה הבולטים, ובייחוד מורכבות המערכת, עלויות הציות הגבוהות, ושיעורי המס הגבוהים, פוגעים בצמיחה הכלכלית. יש בה כדי לעודד אבטלה והעלמות מס, ובכך לפגוע בהכנסות המדינה ממסים. מאפייניה של מערכת המיסוי המורכבת בישראל יתוארו כעת.

עלויות ציות ועלויות אדמיניסטרטיביות גבוהות

בעלי עסקים מקדישים זמן רב לעמידה בדרישותיה של מערכת המיסוי, על חשבון עבודה יצרנית, ונובע מכך הפסד כפול, לעסק ולמשק. על כן מתעוררת השאלה, האם ההפסד, שמערכת המס גורמת למשק, הוא שולי או מהותי (בהנחה, שהפסד כלשהו הינו בלתי נמנע מאחר שציות לכל מערכת מס כרוך בהקדשת זמן מצד הנישום). לפי מחקר שנערך בשנת 2002 בידי ארז אורעד, אז יועץ מקצועי למשנה לנציבת מס הכנסה ומנהל תחום ועדות מקצועיות בנציבות מס הכנסה (כיום מנהל מחלקת ייעול ופיתוח תהליכי שומה במס הכנסה), עלויות הציות של כלל העסקים בישראל ב-1998 הגיעו לסכום של 31.5 מיליארד ש"ח (8.3 מיליארד דולר). שערי החליפין, על-פיהם הומרו המטבעות במחקר זה, מובאים בנספח 1). אומדן זה מתייחס לעלות הזמן המוקדש לניהול ספרים, לעריכת דוחות וביקורת עליהם, לבירורים ודיונים עם שלטונות המס ועוד; כלומר, לשעות העבודה היצרניות האבודות למשק בשל עיסוק בענייני מס, ולא לעלויות הקבועות של תשתיות מחשוב או שטחי משרד לעובדי המסים.⁴

נטל הציות החל על שכירים העובדים ביותר ממקום עבודה אחד, כתוצאה מתיאומי מס בשנת 2000, נאמד בסכום נוסף של 70 מיליון ש"ח (17.1 מיליון דולר). עלויות הציות הקשורות להחזרי מס לשכירים עבור שנים קודמות נאמדו בסכום שנתי של 65.6 מיליון ש"ח (16 מיליון דולר).

עלויות נוספות, שלא נכללו באומדנים, הן עלות הזמן לקבלת נקודות זיכוי לנטולי יכולת, הטבות מס לתושבים ביישובים מסוימים, קיום ועדות רפואיות בביטוח לאומי וכדומה.⁵

בנוסף לעלויות הציות, יש לכל מערכת מס עלויות אדמיניסטרטיביות, ובהן שכר עבודה, מבנים, מערכות מחשב, וכן עלויות אדמיניסטרטיביות הנובעות מהזמן המושקע מצד בתי המשפט וההוצאה לפועל בתיקי מס. אורעד מציין, כי עלויות אלו מוערכות בכמיליארד ש"ח (כ-210 מיליון דולר) לשנה.⁶ כמו עלויות הציות, גם העלויות האדמיניסטרטיביות הכרחיות לניהול מערכת המס, אך פשוט מערכת המס יביא לצמצום העלויות.

להמחשת כובד הנטל, ב-1998 עלות הציות היוותה 7.67% מהתל"ג. להמחשת חוסר היעילות, באותה השנה, בה עלויות הציות היו 31.5 מיליארד ש"ח, גבה אגף מס הכנסה סה"כ 64 מיליארד ש"ח (16.8 מיליארד דולר).⁷ עלויות הציות והעלויות האדמיניסטרטיביות משקפות הפסד למשק, עקב הסטת גורמי הייצור מפעילות יצרנית לפעילות, שאינה יצרנית. מאחר שעלויות הציות חלות בעיקר על העסקים הנישומים, מורכבות מערכת המס הופכת לנטל מכביד במיוחד, והפשטות הינה חיונית למשק.

שיעורי מס גבוהים

בישראל כיום מושגת הפרוגרסיביות על ידי הטלת שיעורי מס שוליים גבוהים יותר על מדרגות הכנסה גבוהות יותר. כך, שיעור המס השולי המרבי על יחידים הוא 48%, ושיעור מס החברות הוא 29% (לשיעורי המס בין 2005-2010, ראו נספח 2). הרצון להשיג פרוגרסיביות הוא, למעשה, הסיבה לקיומו של יותר משיעור מס אחד במערכת המיסוי הנוכחית. אולם, לשיעורי מס שוליים גבוהים ומתגברים (העולים עם העלייה בהכנסה) השפעה שלילית על קצב יצירת ההון, על התעסוקה ועל הצמיחה הכלכלית, במספר דרכים:

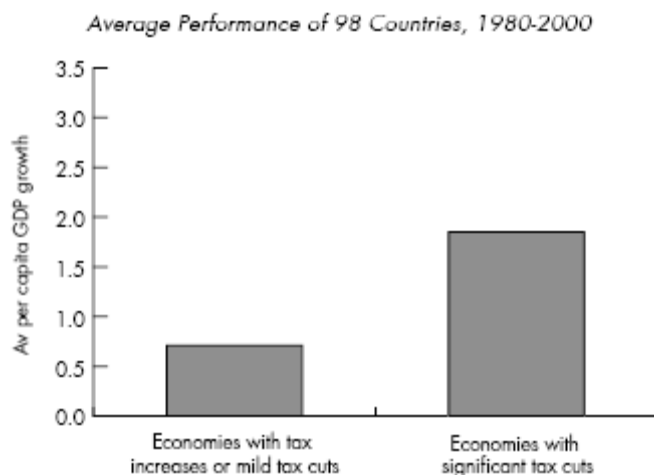
יזמות והשקעה. שיעורי מס גבוהים מדכאים יזמות והשקעה. לדוגמה, מחקר שבחן החלטות השקעה של יזמים הראה, כי עלייה של 5% בשיעור המס השולי הובילה לירידה של 10.4% במספר היזמים שביצעו השקעות הון חדשות, ולירידה של 9.9% בסכום ההשקעה.⁸ מחקר נוסף שבחן את השפעת גובה המס על יזמים הראה, כי כאשר שיעור המס השולי החל על יזם עולה, קטנה ההסתברות שהוא יעסיק עובדים.⁹ בישראל נהוג מיסוי כפול של רווחי הון ודיבידנדים (מס על רווחי הון ודיבידנדים הינו מס המוטל על הכנסה, שכבר שולם בגינה מס חברות, ומכאן הוא "מיסוי כפול") המביא לעלייה בשיעור המס האפקטיבי החל על יזמים ומשקיעים.

עבודה. מחקרים אמפיריים רבים מעידים, כי שיעור מס שולי גבוה פוגע בתמריץ לעבוד. לדוגמה, מחקר שפורסם ב-2002 הראה כי לאחר הורדת שיעורי המס ב-1986 בארה"ב, נשים מהקצה העליון של התפלגות ההכנסה עבדו עד 90 שעות יותר בשנה.¹⁰ במערכת מס פרוגרסיבית, בעלת שיעורי מס שוליים ההולכים וגדלים עם העלייה בהכנסה, הפגיעה בתמריץ לעבוד חמורה למדי: בהנחה שהאדם מרוויח יותר ככל שהוא יצרני ותורם יותר למשק, הפרוגרסיביות פוגעת בתמריצי העבודה של הפרטים היצרניים ביותר, והיא מורגשת גם ברמה המאקרו-כלכלית. בהשוואה בין 63 מדינות נמצא, כי להעלאת שיעור המס השולי (כאשר שיעור המס הממוצע קבוע) יש השפעה

שלילית על רמת הפעילות הכלכלית ועל הצמיחה.¹¹ כלומר, מיסוי פרוגרסיבי עלול לדכא את הפעילות הכלכלית. מחקר אחר, אשר בחן את הוצאות הממשלה ב-23 מדינות ה-OECD בתקופה שבין 1960-1997, סיפק עדות עקיפה לקשר בין שיעורי מס גבוהים לצמיחה כלכלית: גידול בהוצאות הממשלה ב-10% מהתוצר גרר העלאת מסים, שהובילה לירידה של כ-1% בצמיחה.¹²

למסקנות דומות הגיע מחקר משנת 2005, תוך שימוש בנתוני מכון פרייזר וב"ציוני פרייזר" המבטאים את מועקת מערכת המס; ככל שמערכת המס במדינה היא פחות מעיקה, תקבל המדינה ציון גבוה יותר בסולם הנע בין 0 ל-10 (ראו נספח 3).¹³ בהתבסס על ציוני פרייזר שהוענקו ל-98 מדינות, נמצא במחקר, כי במדינות אשר שיפרו את "ציון הפרייזר" שלהן ביותר מ-4 נקודות במהלך התקופה (כלומר, שקיצצו במס הכנסה באופן משמעותי), ממוצע הצמיחה הריאלית לנפש היה 1.84% לשנה, ואילו במדינות אשר לא שיפרו את "ציון הפרייזר" שלהן ביותר מ-4 נקודות, ממוצע הצמיחה הריאלית לנפש היה 0.66% לשנה. כלומר, מדינות שקיצצו מסים באופן משמעותי צמחו בממוצע פי שלוש ממדינות שלא קיצצו מסים באופן משמעותי, כפי שניתן לראות בגרף 2.¹⁴

גרף 2
קיצוץ במס על הכנסה אישית וצמיחה בתוצר לנפש

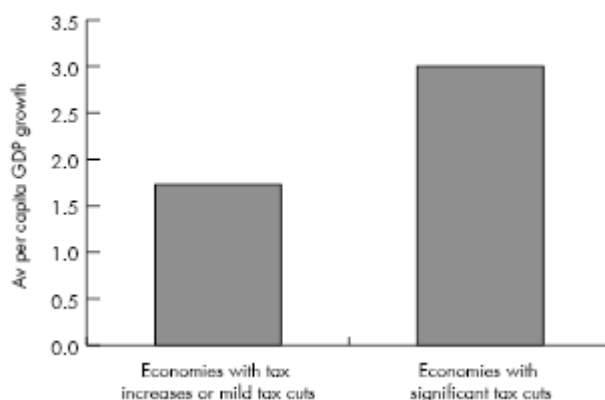

מקור: Alex Robson, *The Costs of Taxation, Perspectives on Tax Reform* (8), CIS Policy Monograph 68 (St. Leonards, NSW: The Center for Independent Studies, 2005), p. 12, <http://www.cis.org.au/Publications/policymonographs/pm68.pdf> (May 22, 2007).

כאשר נלקחות בחשבון רק מדינות ה-OECD, אזי מדינות שקיצצו מסים באופן משמעותי צמחו בממוצע ביותר מ-3% לשנה, ומדינות שלא קיצצו מסים באופן משמעותי צמחו בממוצע 1.7% לשנה, כפי שניתן לראות בגרף 3.

גרף 3
קיצוץ במס על הכנסה אישית וצמיחה בתוצר לנפש – מדינות OECD

Average Performance of OECD Countries, 1980-2000

מקור: Alex Robson, *The Costs of Taxation*, Perspectives on Tax Reform (8), CIS Policy Monograph 68 (St. Leonards, NSW: The Center for Independent Studies, 2005), p. 11, <http://www.cis.org.au/Publications/policymonographs/pm68.pdf> (May 22, 2007).

רווחה חברתית. מחקר משנת 2000 מצביע על השפעה שלילית נוספת של המיסוי הפרוגרסיבי; הפעם על הרווחה החברתית. במחקר זה הפיקו החוקרים, Saez ו-Gruber את שיעורי המס השולי האופטימליים בהינתן הנחות שונות אודות רצונות הממשלה בנוגע לחלוקת ההכנסות במדינה. בין המקרים שנבדקו: הממשלה מעריכה באופן שווה הכנסות ממדרגות הכנסה שונות; הממשלה אינה מעריכה כלל את הכנסות המדרגה העליונה; הממשלה מעריכה באופן שווה הכנסות מכלל מדרגות ההכנסה, מלבד אלו מהמדרגה התחתונה עקב דאגה לרווחתה. על פי הנחת המחקר, מטרת הממשלה היא לגייס את התקציב הדרוש לפעילותה, תוך מקסום הרווחה החברתית, בהינתן תגובות שונות של פרטים לשינויים בשיעורי המס. החוקרים מצאו כי בכדי למקסם את הרווחה החברתית, על שיעורי המס השולי לרדת עם העלייה בהכנסה, בכל המקרים שנבדקו. כמו כן, מסיקים החוקרים, כי ממצאי המחקר מדגישים את הערך שבשיעורי מס נמוכים המוטלים על בסיס מס רחב.¹⁵

בריחת מוחות. הפסד להכנסות המדינה ממסים נובע גם מהגירה שלילית מישראל. מחקר משנת 2006 בדק את הרכב האוכלוסייה שהיגרה מישראל בין השנים 1995-2002 וגילה שיעור גבוה של מהגרים בעלי השכלה גבוהה; נטל המס בישראל היה "רלוונטי" בהחלטה להגר עבור 81.2% מהמהגרים מישראל, ו"רלוונטי מאוד" עבור 65.6% מהמהגרים. החוקרים ממליצים על מספר צעדים לעצירת בריחת המוחות מישראל, ואחד החשובים בהם הינו הורדת נטל המס על מעמד הביניים.¹⁶

פגיעה בהכנסות המדינה ממסים. היקף תשלומי המס הנגרעים מאוצר המדינה תלוי במערכת המיסוי, במספר דרכים:

1. **העלמות מס.** שיעורי מס גבוהים מעודדים העלמת מסים. על פי הערכות ה-IRS האמריקאי, עסקים קטנים לא מדווחים על 30% מהכנסותיהם, שמרטפיות אינן מדווחות על כ-80%, ובסך הכל, על כל דולר מס שה-IRS גובה ישנם כ-20 סנט מס חייבים שאינם נגבים (שהם 16.66% מסך

ההכנסה החייבת). ב-2001 הגיעה תת הגביה של ה-IRS לסכום שבין 312 מיליארד דולר ל-353 מיליארד דולר.¹⁷ בישראל, הכנסות רשות המסים מהמסים הישירים הסתכמו ב-80.1 מיליארד ₪ בשנת 2004.¹⁸ לפיכך, אם ניתן לאמץ את הערכת ה-IRS להיקף העלמות המס, הרי שניתן לאמוד את הנזק לקופת המדינה מהעלמות מס בשנת 2004 ב-16 מיליארד ש"ח (כ-3.5 מיליארד דולר).¹⁹ על אף גודלו של סכום זה, אין מדובר בהערכת יתר: דוח BDI מ-2003 אמד את העלמת מס הכנסה בישראל בכ-4.4 מיליארד דולר כל שנה.²⁰ בנוסף לכך, מאחר שאפשרויות הצריכה ב"כסף שחור" מצומצמות יותר, חלק מהסכום מוחבא ומוצא מהמחזור, ונגרע מהמשאבים הזמינים לצרכי המשק.²¹

2. תכנוני מס. שיעורי מס גבוהים מעודדים תכנוני מס, כלומר הימנעות חוקית מתשלום מסים באמצעות פרצות בחוק. ככל שמערכת המס מורכבת יותר, כך קל יותר למומחי מסים למצוא פרצות. עם גילוי פרצה מנסות הרשויות לסתום אותה באופן נקודתי, אלא שבהוספת הטלאי, פקודת מס הכנסה בדרך כלל לא נעשית פשוטה יותר.

3. הטבות מס. המחוקק קבע, בדרך כלל באופן שרירותי, קריטריונים להטבות מס המעוגנות בחוק, כמו "החוק לעידוד השקעות הון". ההטבות, שהיו אמורות לזרום להכנסות המדינה ממסים, נשארות בידי העסקים שעמדו בתנאים, ועלויות לגרום פגיעה נוספת בצורת עיוות ופגיעה בתחרות בענף המסוים, שבו פועל העסק הנהנה מההטבה.

4. קבוצות לחץ. קיומם של שיעורי מס רבים, וכמו כן שיקול הדעת הרחב שיש לפקידות בנוגע להתדיינויות, מזמינים קבוצות לחץ לנסות ולהפעיל את כוחן וליהנות מהקלות בתשלומי המס. הנהנים העיקריים מכך הם העסקים הגדולים המסוגלים לשכור את שירותיהם של המומחים למסים, כך שבנוסף לפגיעה בהכנסות המדינה ממסים, גם הפרוגרסיביות של נטל המס נשארת בחלקה על הנייר בלבד.

המחשת הפגיעה בעבודה, השקעה והכנסות המדינה

מחקר שנערך בארה"ב הראה, כי אלמלא העלאת שיעורי המס השוליים ב-1993, בעלי הכנסות גבוהות (מעל 200,000 דולר בשנה) היו מדווחים על הכנסה הגבוהה ב-7.8% מההכנסה שדיווחו עליה בפועל.²² ירידה זו בהכנסה החייבת היא, ככל הנראה, תוצאה של עלייה בהעלמות המס, פגיעה בתמריצים לעבוד, או שילוב של השניים.

כמו בישראל, גם בארה"ב ובמדינות רבות נוספות מערכות המס סובלות מהתחלואים שהוזכרו כאן. הצעות לפתרון, שהועלו בארה"ב, יתוארו כעת.

הצעות לפתרון הבעיה

Fair Tax. תוכנית ה-Fair Tax מציעה להחליף את המיסוי על ההכנסה במיסוי על הצריכה. האגודה "אמריקנים למען מיסוי הוגן" פיתחה את התוכנית, ונציג קונגרס רפובליקני מג'ורג'יה, ג'ון לינדר, הציג אותה לראשונה ב-1999 בקונגרס. תוכנית ה-Fair Tax מציעה להחליף את מס ההכנסה הפדרלי, מס החברות, המס על השכר (כולל ביטוח לאומי ובריאות [Medicare]),

המס על רווחי הון, המס על המתנות והמס על הירושה, במס קנייה בשיעור של 23% על כל המוצרים והשירותים. ההצעה הינה ניטרלית בהשפעתה על ההכנסות ממסים. כדי שאזרחים החיים מתחת לקו העוני לא ימוסו כלל בתוכנית ה-Fair Tax, כל משפחה אמורה לקבל מדי חודש המחאה בסכום השווה לגובה המס על סל הצריכה של מוצרים חיוניים.²³

Flat Tax. המחקר הנוכחי מתמקד ב-Flat Tax, שיטת מיסוי ידועה יותר שיושמה בפועל במספר מדינות, כפי שיתואר בהמשך. אבות השיטה, הפרופסורים אלוין רבושקה ורוברט הול, הציגו את תכנית ה-Flat Tax לראשונה ב-1981, וב-1985 פרסמו את הספר "The Flat Tax", שזכה למעמד "התנ"ך" של התחום.²⁴ לפי הצעתם, שיעור המס על כל הכנסה אמור להיות 19%, וכל הכנסה חייבת במס פעם אחת בלבד. על-פי הצעה זו, תשלום המס הנו כה פשוט, עד כי הוא אמור להיעשות על-גבי טופס בגודל גלויה. בארה"ב הוגשו הצעות חוק אחדות ליישום Flat Tax על-פי ההצעה המקורית של רבושקה והול, הבולטות שבהן מטעם מנהיג הרוב דאז בבית הנבחרים, דיק ארמי, והסנאטור ריצ'רד שלבי (1994), ומטעם סטיב פורבס בעת מועמדותו לנשיאות ארה"ב בשנים 1996 ו-2000.

ההצעה של רבושקה והול עוצבה כך, שתהיה ניטרלית ביחס להכנסה ממסים (כאשר מתעלמים מההשפעות הכלכליות האפשריות של הרפורמה על המשק; לדוגמה, השפעה על היקף ההשקעות או על ירידה בהעלמות מס).

מערכת המס של רבושקה והול מחלקת את כל ההכנסות במשק לשני סוגים: שכר (כולל תשלומי פנסיה) והכנסה עסקית, כפי שיפורט כעת:

מיסוי השכר. משלמי המסים יוכלו להרוויח סכום התחלתי קבוע הפטור ממס (לדוגמא: ב-1995, בעבור משפחה בת ארבע נפשות, עמד הפטור המוצע על 25,500 דולר), ועל כל דולר מעל לפטור זה ישלמו מס בשיעור אחיד של 19%. לפי רבושקה והול, רק הכנסות משכר ומפנסיה נחשבות להכנסה אישית ומחויבות במס על הכנסה אישית. הכנסות מדיבידנדים, רווחי הון וריבית אינן מחויבות במס על הכנסה אישית, מאחר שכבר יחויבו במס ברמת החברה. ההכנסה האישית החייבת במס (בשיעור קבוע של 19%) היא סכום ההכנסות המשפחתיות משכר ומקצבאות פרישה, פחות הסכום הפטור. מכיוון שבשיטה זו אין ניכויים או פטורים, היא פשוטה לחישוב.

מיסוי הכנסה עסקית. ההכנסה העסקית החייבת במס היא סכום ההכנסות ממכירת מוצרים ואספקת שירותים, פחות: 1. עלויות השכר והפנסיה לעובדים (כאמור, בשיטת ה-Flat Tax כל הכנסה מחויבת במס פעם אחת בלבד, והשכר והפנסיה מחויבים במס ברמת הפרט); 2. מחירי התשומות; 3. ורכישת הציוד והמפעלים. ניכוי סכום ההשקעה במפעלים ובציוד במלואו בשנת הרכישה, מהווה תמריץ להשקעה וליצירת הון, מייתרת את טבלאות הפחת, את הביורוקרטיה הנלווית אליהן ואת הקביעה הממשלתית השרירותית של אורך תקופת ההפחתה. החלפת טבלאות הפחת בניכוי מלא בשנת ההשקעה גם מפשטת את ההליך בעבור בעלי העסקים. בנוסף

לכך, הוויכוחים בין בעלי עסקים לרשויות המס, לגבי השאלה, האם רכישה מסוימת היא הוצאה שוטפת או השקעה, הופכים למיותרים, מאחר ששניהם מנוכים במלואם מההכנסה החייבת.

ההצעה של רבוסקה והול נועדה לפשט את מערכת המס ולפתור אותה מהבירוקרטיה המייגעת והעלויות הנלוות אליה, ובכך לתמרץ עבודה, לעודד יזמות, ולהביא לעלייה משמעותית בתוצר וברמת החיים.

מאפייני ה-Flat Tax

צמיחה. רבוסקה והול העריכו את ההשלכות הכלכליות העיקריות הצפויות מיישום ה-Flat Tax: ביטול התמריץ השלילי לעבודה יביא לגידול של 4% בשעות העבודה, וכתוצאה ישירה מכך, לעלייה של 3% בתוצר. ביטול המיסוי הכפול של דיבידנדים ורווחי הון, ביטול טבלאות הפחת המורכבות ופישוט מערכת המס – יעודדו את ההשקעות והיזמות במשק ויביאו לעלייה בקצב יצירת ההון. כתוצאה מכך, צפויה עלייה נוספת של 3% בתוצר. בסך הכול העריכו רבוסקה והול כי התוצר יגדל ב-6% על פני תקופה של עד כשבע שנים, בהן המשק יטמיע את השינוי.²⁵

פשטות. הדיון בפתח המחקר הנוכחי, אודות עלויות הציות והעלויות המנהליות הנובעות ממערכת המס, הדגיש את חשיבותה של הפשטות בכל מערכת מס אפשרי. מערכת מס פשוטה תורמת לצמצום העלויות הכרוכות ביישומה, היא קלה יותר להבנה וככל הנראה מפחיתה את התמריץ להעלמת מסים. הצורך לקבוע את גובה ההכנסה החייבת במס מהווה אחד הגורמים למורכבות המערכת הנוכחית. עם Flat Tax קביעה זו היא פשוטה ביותר. בשיטת ה-Flat Tax מבוטלים כאמור פטורים, ניכויים וזיכויים למיניהם, למעט הפטור האישי בסכום קבוע, וכל הנישומים מחויבים באותו שיעור מס. שיקול הדעת של הפקידות מצטמצם, ונחסך הצורך בהתדיינויות בין בעלי העסקים והרשויות, בהפעלת לחצים ובעמידה בהם, משני הכיוונים. המערכת נעשית פחות רגישה ללחצים חיצוניים.

בנושא זה, התבטא מלטון פרידמן:

התפקיד הפוליטי של מסי הכנסה [אישי וחברות] אשר מושג על-ידי מורכבותם, הוא לספק אמצעים בהם חברי הקונגרס, אשר להם קשר כלשהו למיסוי, יוכלו לגייס מימון לקמפינים. זה מה שמקיים את צבא הלוביסטים בווינגטון, המנסים להביא לשינויים במס ההכנסה, להשיג פטורים ופריבילגיות ייחודיות ללקוחותיהם, או להסיר את מה שהם חושבים לנטל מיוחד מעל גבי לקוחותיהם. יישום [ה-Flat Tax יסכל מטרות אלו] מאחר ומבנה ה-Flat Tax הינו כה פשוט וברור.²⁶

להערכת ה-Tax Foundation, ארגון אמריקני על-מפלגתי החוקר ענייני מיסוי, סך עלויות הדיווח ל-IRS בארה"ב הסתכמו ב-157 מיליארד דולר ב-1996, ויישום הצעת ה-Flat Tax של ארמי ושלבי מ-1994 תפחית את הסכום ל-9.4 מיליארד דולר – חיסכון של 94% בעלויות הדיווח.²⁷

הוגנות. שיטת ה-Flat Tax משיגה גם צדק אופקי וגם צדק אנכי:

צדק אופקי. בהיותה שיטה משולבת, שבה ההכנסה העסקית וההכנסה האישית מחויבות באותו שיעור מס, נישומים בעלי הכנסה זהה ישאו בנטל מס זהה ללא קשר למקור הכנסתם. השיטה אינה מיטיבה דווקא עם לקוחותיהם של יועצי מס.

צדק אנכי. מאחר שרק סכום התחלתי מסוים הינו פטור ממס, ככל שהכנסתו של אדם גדלה – גדל שיעור החלק החייב במס מסך הכנסתו, וגדל אחוז המס מתוך סך הכנסתו. הפרוגרסיביות מושגת בלי הנזק הנלווה של שיעורי מס שוליים הולכים וגדלים.

דוגמה זו תמחיש את הפרוגרסיביות של ה-Flat Tax: אם חל מס בשיעור של 19% על כל הכנסה מעל 40,000 ש"ח לשנה, אז נישום בעל הכנסה שנתית של 30,000 ש"ח לא ישלם מס (0%), נישום בעל הכנסה שנתית של 50,000 ש"ח ישלם 1,900 ש"ח (3.8%), ונישום בעל הכנסה שנתית של 100,000 ש"ח ישלם 11,400 ש"ח (11.4%).

לסיכום, מממצאי מחקרנו עולה, כי:

1. הבדלים במערכת המיסוי אחראים לחלק גדול (30%) מהפערים בצמיחה בין המדינות.
2. עלייה בשיעורי המס השולי מובילה לירידה במספר המשקיעים ובסך ההשקעה. נמצא קשר שלילי בין שיעור המס החל על יזם להסתברות שהוא יעסיק עובדים.
3. גידול בהוצאות הממשלה ובעקבות זאת בנטל המס מוביל לירידה בצמיחה.
4. כאשר מקבעים את שיעור המס הממוצע (נטל המס), העלאת שיעור המס השולי פוגעת בצמיחה.
5. שיעורי מס שוליים מתגברים אינם ממקסמים את הרווחה החברתית.
6. לשיעורי המס הגבוהים משקל רב בהחלטתם של ישראלים לרדת לחו"ל.

הממצאים מצביעים על יתרונות רבים להורדת נטל המס ולהנהגת מס בשיעור אחיד, ובהם תרומה לצמיחה, לתעסוקה ולרווחה החברתית. את הפרוגרסיביות רצוי להשיג באמצעות פטור אישי על סכום התחלתי קבוע, שמעבר לו שיעור המס הוא אחיד, במקום באמצעות שיעורי מס שוליים גדלים המהווים תמריץ שלילי לעבודה ולהשקעה במשק והפוגעים במטרת הפרוגרסיביות עצמה – הרווחה החברתית.

נצטט את מחקרו של אלכס רובסון: "חוכמתו של [אדם] סמית בנוגע לאופי המיסוי ממשיכה לחמוק מכלכלנים מסוימים... זה פשוט מוטעה לחשוב, כי בכל רמה של מיסוי והוצאה [ציבורית], להחרמת דולר נוסף מאינדבידואל תהיה השפעה קטנה בלבד על התמריצים הכלכליים".²⁸

הניסיון הבינלאומי

משנת 1994 נפוצות במזרח אירופה ובמרכז רפורמות מיסוי המחליפות את מדרגות המס הפרוגרסיביות בשיעור מס אחיד בהשראת ה-Flat Tax, גם אם אינן עומדות בכל התנאים של ה-Flat Tax, על-פי ההגדרה המקורית של רבוסקה והול. הרפורמות הללו אינן תופעה חולפת או שולית; מדינות רבות הצטרפו למהפיכה רק לאחרונה, מדינות נוספות הצהירו כי יצטרפו בקרוב, ואחרות עוקבות מקרוב אחר יישום הרפורמות במדינות השכנות. באותו זמן, כפי שמפורט

בהמשך, חלק מהמדינות אשר כבר יישמו את ה-Flat Tax ממשיכות בהפחתת שיעורי המס האחיד, כדי לשמור על מעמדן התחרותי מול המצטרפות החדשות למהפכה, המיישמות שיעורי מס נמוכים יותר.

בטבלה 1 מופיעות השנים בהן יושמו רפורמות המיסוי ושיעורי המס שנקבעו עם יישום הרפורמות.

טבלה 1
שיעורי המס ושנות הצגת הרפורמות

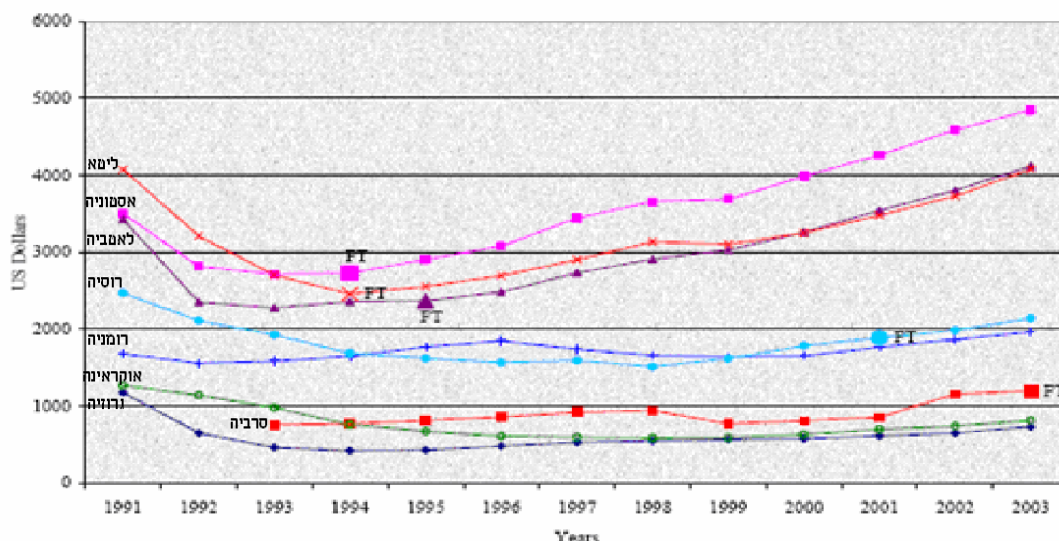
Country	Tax rate in %	Year introduced
Estonia	26	1994
Lithuania	33	1994
Latvia	25	1995
Russia	13	2001
Serbia	14	2003
Slovakia	19	2004
Ukraine	13	2004
Georgia	12	2005
Romania	16	2005

Source: The Economist.

מתוך: Anne-Marie Brook and Willi Leibfritz, *Slovakia's Introduction of a Flat Tax as Part of Wider Economic Reforms*, Working Papers No. 448 (Paris: OECD Economics Department, 2005), p. 8, [http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/48a8028f7165a156c1257093002cdabe/\\$FILE/JT00190764.PDF](http://www.oecd.org/olis/2005doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/48a8028f7165a156c1257093002cdabe/$FILE/JT00190764.PDF) (May 28, 2007).

גרף 4 מציג את התמ"ג הריאלי לנפש במדינות שיישמו את רפורמת ה-Flat Tax במועדים שונים בין 1994 ל-2003 (עיתוי היישום מופיע בגרף כ-FT). ניתן לראות, כי המיישמות הוותיקות, אסטוניה, ליטא ולאטביה, שאת הצלחותיהן אפשר למדוד בשנים אלו, נהנו מעלייה בתוצר הריאלי לנפש.

גרף 4
תמ"ג ריאלי לנפש

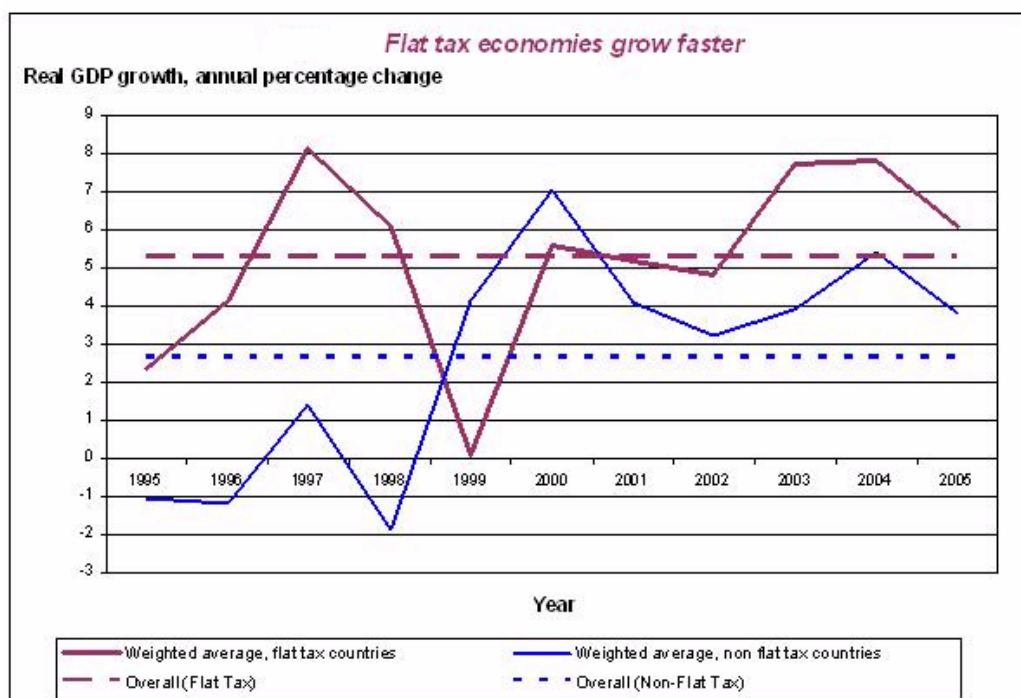

Source: World Bank, World Development Indicators in: Sandra Hadler, Christine Moloi and Sally Wallace, *Flat or Flattened? A Review of International Trends in Tax Simplification and Reform* (Washington, D.C.: United States Agency for International, Development 2006), p. 11, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADH107.pdf (May 28, 2007).

חלק מהמדינות הנבחרות כאן אימצו, בנוסף ל-Flat Tax, רפורמות נרחבות של מעבר לכלכלת שוק. הרפורמות תרמו באותן מדינות לצמיחה ולשיפור במגוון מדדים כלכליים נוספים, כמו השקעות זרות, ועם זאת ניתן להבחין בקלות בתרומה המשמעותית של יישום ה-Flat Tax. לדוגמה, גרף 4 מציג את נקודת הזמן שבה חל שינוי המגמה בתוצר לנפש, במדינות אסטוניה, ליטא ולאטביה כמועד יישום ה-Flat Tax. יתר על כן, במדינות שיישמו את ה-Flat Tax חל גידול בהכנסות ממסים – ממצא המעיד על טיב השיטה, שכן משטר המס ושיעור המס הם מהמשתנים בעלי המתאם הגבוה ביותר להכנסות ממסים. בנוסף, לא בכל המדינות שיישמו Flat Tax נערכו רפורמות משמעותיות נוספות; ולהיפך, רפורמות משמעותיות נערכו גם במדינות שלא יישמו Flat Tax. השוואה בין ביצועי המדינות לבין הממוצע העולמי, במגוון מדדים כלכליים, ממחישה את הישגיהן של המדינות המיישמות את רפורמות המיסוי (ראו נספח 4). כמו כן, מחקר של מכון Reform השווה את הצמיחה בין מדינות מזרח אירופאיות עם ובלי Flat Tax. המחקר מצא כי מ-1995 ועד 2005, הצמיחה השנתית הממוצעת במדינות עם ה-Flat Tax היתה יותר מכפולה מהצמיחה במדינות ללא Flat Tax (5.3% לעומת 2.6%).²⁹ ממצאים אלו מוצגים בגרף 5.

גרף 5

הצמיחה במדינות עם ובלי Flat Tax

מקור: Reform, *Reform Bulletin*, 8 September 2005, <http://www.reform.co.uk/website/pressroom/bulletinarchive.aspx?o=110> (May 5, 2007).

עדות נוספת לתרומתן של רפורמות המיסוי לביצועי המדינות נמצאת בדירוג של מכון פרייזר לחופש כלכלי: בין השנים 2000-2004, הציון הכללי של רוסיה עלה רק ב-0.7 (מ-4.9 ל-5.6) והציון על רכיב גובה המס השולי המקסימאלי (רכיב D) עלה ב-2 נקודות (מ-5.5 ל-7.5).³⁰ משנת 2003 עד 2004, הציון הכללי של סלובקיה עלה רק ב-0.5 (מ-6.4 ל-6.9) והציון על רכיב גובה המס השולי המקסימאלי עלה ב-4 נקודות (מ-2.5 ל-6.5).³¹ משנת 2003 ועד 2004, הציון הכללי של אוקראינה לא השתנה (עמד על 5.4) והציון על רכיב גובה המס השולי המקסימאלי עלה ב-4 נקודות (מ-3.5 ל-7.5).³² כלומר, להערכת מכון פרייזר, התחום שבו חלה ההתקדמות הגדולה ביותר לקראת חופש כלכלי במדינות אלו הוא תחום המיסוי. מכאן, שנוכל לייחס את השיפורים במדדים הכלכליים לשינויים במיסוי.

כעת נציג את מערכות המס במדינות השונות לפני ואחרי הרפורמות, ואת תוצאות הרפורמות במדינות לגביהן נמצאים בידינו נתונים. תחילה – שבע המדינות הראשונות שהנהיגו מס בשיעור אחיד, ובהמשך, המצרפות החדשות למועדון.

שבע המדינות הראשונות

אסטוניה

בשנת 1994 השמיע ראש ממשלת אסטוניה, מארט לאר, את שריקת הפתיחה למהפכת המס בהנהיגו מס בשיעור אחיד של 26%, במקום שלושה שיעורי מס על הכנסה אישית (16%, 24% ו-33%) ומס חברות בשיעור של 35%. המס האחיד הוחל גם על דיבידנדים, תשלומי ריבית, רווחי הון ותמלוגים. מאז יישום הרפורמה חלה הפחתה הדרגתית בשיעור המס: ב-2005 היה שיעורו 24% והוא אמור לרדת עד ל-20% ב-2009. לנישומים פרטיים, הסכום השנתי הפטור ממס היה כ-

16,800 קרון (1,335 דולר) בשנת 2004, וכ-20,400 קרון (1,625 דולר) בשנת 2005. לחברות הוענק בשנת 2000 פטור ממס על רווחים לא-מחולקים, צעד המהווה תמריץ משמעותי להשקעה.³³

בשלוש השנים שלפני הרפורמה (1991-1993) היה ממוצע הצמיחה השנתי באסטוניה שלילי, -11.7%. בשנה הראשונה ליישום הרפורמה (1994) נבלמה המגמה השלילית והצמיחה היתה -1.6%. בשנה השנייה ליישום הרפורמה הצמיחה הריאלית היתה חיובית, והגיעה ל-4.5%. ההשקעות הישירות הזרות נטו אשר הגיעו בשנתיים שלפני הרפורמה לממוצע שנתי של 118 מיליון דולר עלו ל-202 מיליון דולר בשנה השנייה ליישום הרפורמה.³⁴ נראה, כי מתן הפטור ממס על רווחים לא מחולקים אכן עודד השקעה לאורך זמן: ההשקעות הישירות הזרות נטו המשיכו לעלות, מ-542 מיליון דולר ב-2001 ל-1.049 מיליארד דולר ב-2004.³⁵

בגרף 6 ניתן לראות, כי מגמת הירידה הריאלית בתוצר באסטוניה התהפכה עם יישום הרפורמה.

מקור: הבנק העולמי,
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/ESTONIAEXTN/0,,contentMDK:20629083~menuPK:301081~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:301074,00.html>
 (March 9, 2007).

בעשור שחלף מאז הרפורמה נהנתה אסטוניה מצמיחה שנתית ממוצעת של 6% ויותר, וצפויה לה צמיחה שנתית ממוצעת של לפחות 7% עד שנת 2009.³⁶ בשנת 2006 הגיעה הצמיחה הריאלית באסטוניה ל-11.4%, מקום שני מכלל מדינות האיחוד האירופי (גם למקום הראשון באיחוד האירופי הגיעה מדינה שאימצה Flat Tax, כפי שנראה בהמשך).³⁷

הכנסות המדינה ממס על הכנסה אישית היו 1,832 מיליון קרון (138.5 מיליון דולר) ב-1993, 2,388 מיליון קרון (184 מיליון דולר) ב-1994, ו-3,593 מיליון קרון (313.5 מיליון דולר) ב-1995. כלומר, ההכנסות יותר מהכפילו את עצמן בשנתיים. העלייה בהכנסות ממסים צפויה להימשך, ללא צורך בהתאמות של שיעור המס. למרות הפטור ממס על רווחים לא מחולקים (ואולי בגללו) עלו

ההכנסות ממס חברות מ-2001 עד 2005 בכ-260% (גידול נומינלי).³⁸ לאחר ניכוי עליית המחירים, ההכנסות ממס חברות עלו בתקופה ההיא ב-193%.³⁹

רפורמת המס באסטוניה קצרה שבחים. ראש ממשלת אסטוניה לשעבר לאר זכה ב-2006 בפרס מילטון פרידמן לקידום החופש, ובעת הענקת הפרס צוין, כי "תוכניתו אמיצת הלב כראש ממשלת אסטוניה יצרה 'נמר בלטי', אומה חופשייה ומשגשגת המהווה מודל לחיקוי לעולם".⁴⁰ "אני נדהם להיות במדינה שיכולה ליישם Flat Tax בצורה כה חיובית", אמר נשיא ארה"ב, ג'ורג' בוש, בביקורו באסטוניה באותה שנה, והביע תקווה, כי ארה"ב תאמץ מערכת מס פשוטה יותר.⁴¹

בבחירות שהתקיימו ב-4 במארס 2007 הביעו אזרחי אסטוניה את תמיכתם ברפורמה, והעניקו ניצחון למפלגת רפורם (Reform) שהבטיחה להוריד את שיעור המס האחיד ל-18% בארבע השנים הקרובות.⁴² ראש הממשלה הנבחר, אנדרוס אנסיפ, איננו מתכוון לעצור ב-18%. קריסטן מייקל, המזכיר הכללי של מפלגת רפורם, הצהיר כי מטרת ראש הממשלה היא להפוך את אסטוניה לאחת מחמש המדינות העשירות באירופה, וכי האמצעי הראשון בשורה של צעדים כלכליים להשגת המטרה הינו הורדת שיעור המס ל-12%.⁴³

ליטא

בשנת 1994 החליפה ליטא את שיעורי המס הפרוגרסיביים על הכנסה אישית (10%, 18%, 24%, 28%-ו-33%) בשיעור אחיד של 33%. ב-2005 אושרו הפחתות המס ל-27% ביולי 2006, ול-24% בינואר 2008. הסכום החודשי הפטור ממס על הכנסה אישית הוגדל מ-35 ליטאס (כ-8.5 דולר) ב-1993 ל-115 ליטאס (כ-29 דולר) ב-1994. על תמלוגים, ריבית, דיבידנדים, רווחי הון ופנסיה מוטל מס בשיעור של 15%.⁴⁴ שיעור המס על החברות הופחת בהדרגה מ-29% בשנת 1995 ל-15% בשנת 2002. החל משנת 1997 רווחים לא מחולקים פטורים ממס.⁴⁵

ראש הממשלה, אלגרידס ברזוקס, הציג שלוש מטרות עיקריות להפחתות הצפויות במס על הכנסה אישית: הגברת כושר התחרות של ליטא מול מדינות האזור במשיכת השקעות זרות; הפחתת תכנוני מס והעלמות מס; והפחתת נטל המס על הפרטים.⁴⁶

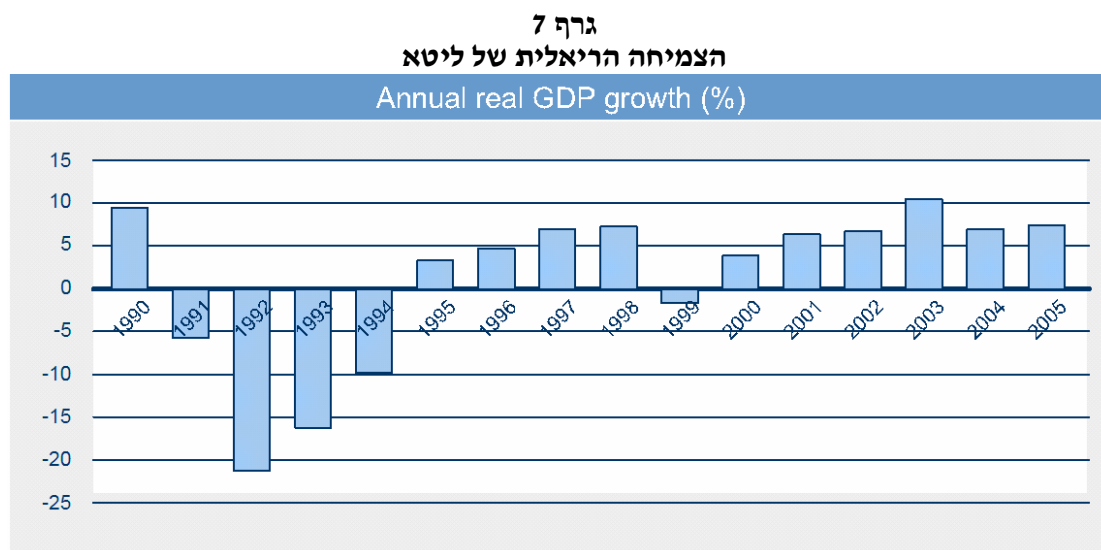
ההכנסות מהמס על הכנסה אישית עלו מ-614 מיליון ליטאס (150 מיליון דולר) ב-1993 ל-1,189 מיליון ליטאס (כ-300 מיליון דולר) ב-1994 ול-1,690 מיליון ליטאס (כ-423 מיליון דולר) ב-1995. ההכנסות ממס חברות עלו מ-1,255 מיליון ליטאס (כ-300 מיליון דולר) ב-1993 ל-1,744 מיליון ליטאס (438 מיליון דולר) ב-1994 ול-2,244 מיליון ליטאס (561 מיליון דולר) ב-1995.⁴⁷

בשלוש השנים שקדמו לרפורמה (1991-1993) היה ממוצע הצמיחה הריאלית השנתי שלילי, -14.4%. בשנה הראשונה ליישום הרפורמה (1994) חלה האטה במגמה, אך הצמיחה הריאלית עדיין היתה שלילית, -9.8%. בשנה השנייה ליישום הרפורמה הגיעה הצמיחה הריאלית ל-3.3%.⁴⁸

ההשקעות הישירות הזרות נטו עלו מממוצע שנתי של 30 מיליון דולר בשלוש השנים שקדמו לרפורמה ל-73 מיליון דולר בשנה השנייה ליישום הרפורמה.⁴⁹ ההשקעות הישירות הזרות נטו

המשיכו לצמוח עם הורדת שיעור המס על החברות, ועם הפטור שניתן לרווחים לא מחולקים. בתקופה שבין 2001 ל-2004 צמחו ההשקעות הישירות הזרות נטו מ-446 מיליון דולר ל-773 מיליון דולר, גידול של 73%.⁵⁰

בגרף 7 ניתן לראות, כי בשנים 1991-1994 חלה ירידה ריאלית בתוצר בליטא, אך לאחר הנהגת השינוי במערכת המיסוי, מ-1995 עד 2005, השיגה ליטא צמיחה ריאלית משמעותית.

מקור: הבנק העולמי,
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/LITHUANIAEXTN/0,,contentMDK:20630490~menuPK:304963~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:304956,00.html>
 (March 9, 2007).

לאטביה

לפני הרפורמה היתה לאטביה בעלת מערכת מס רגרסיבית, ובה שתי מדרגות מס על הכנסה אישית: 25% על הכנסות נמוכות ו-10% על הכנסות גבוהות. ב-1995 בוטלה מדרגת המס הגבוהה, ומאז מוטל מס בשיעור אחיד של 25%. דיבידנדים והכנסות מריבית היו פטורים ממס לפני הרפורמה ונשארו פטורים גם אחריה. מס החברות הופחת באופן הדרגתי מ-25% לפני הרפורמה ל-15% ב-2004, ו-12.5% ביולי 2006. מס החברות מחייב חברות מקומיות וחברות לא מקומיות הפועלות בקביעות בלאטביה. בשנה האחרונה הציעה הממשלה להפחית בהדרגה את המס על הפרטים ולהשוותו למס החברות, בשיעור 15%, עד 2009, במטרה לבטל את התמריץ להתאגדות כעסק משיקולי מס. בשנת 2005 הסכום החודשי הפטור ממס היה כ-37 יורו (46 דולר).⁵¹

בשלוש השנים שקדמו לרפורמה (1992-1994) היה ממוצע הצמיחה השנתי שלילי, -11.6%. בשנת הרפורמה (1995) היתה הצמיחה -0.9% ובשנה השנייה ליישום הרפורמה הצמיחה כבר היתה חיובית, 3.8%. ב-2006 הצמיחה הריאלית בלאטביה היתה הגבוהה ביותר מבין מדינות האיחוד האירופי והגיעה ל-11.9%.⁵² ההשקעות הישירות הזרות נטו, שעמדו בשלושת השנים שלפני הרפורמה על ממוצע שנתי של 96 מיליון דולר, הגיעו בשנת הרפורמה ל-180 מיליון דולר, ובשנה שלאחר מכן ל-382 מיליון דולר.⁵³

בשנים בהן הופחת מס החברות עלו ההשקעות הישירות הזרות נטו מ-132 מיליון דולר ב-2001 ל-699 מיליון דולר ב-2004, גידול של 429%.⁵⁴

גרף 8
הצמיחה הריאלית של לאטביה

מקור: הבנק העולמי,
<http://www.worldbank.org.lv/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/LATVIAEXTN/0,,contentMDK:20630387~menuPK:361563~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:361470,00.html>
 (March 10, 2007).

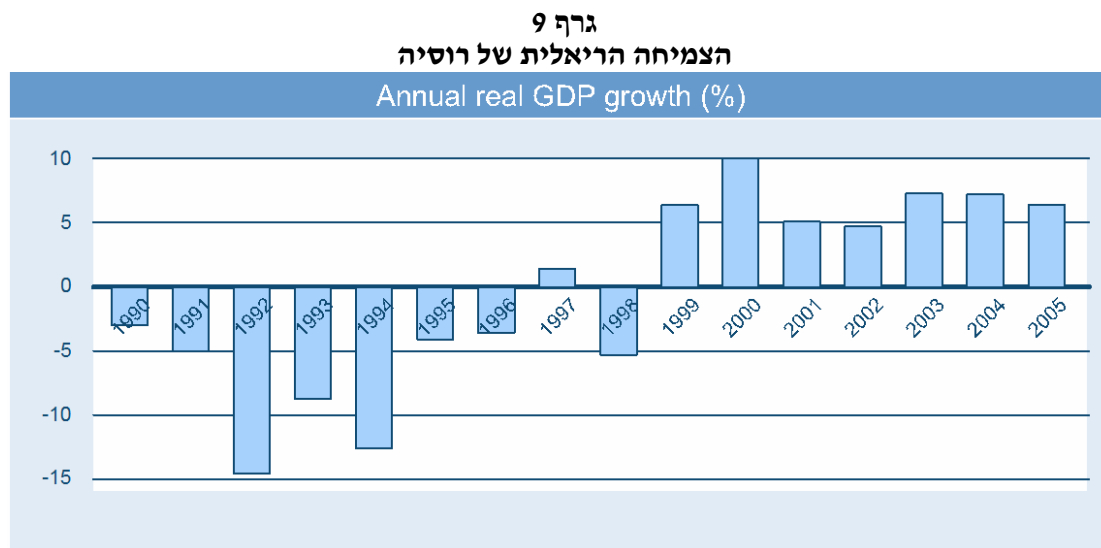
רוסיה

בשנת 2001 החליף נשיא רוסיה, ולדימיר פוטין, את שלושת שיעורי המס על ההכנסה האישית (12%, 20% ו-30%) במס בשיעור אחיד ונמוך: 13% בלבד. המס על הכנסה אישית מריבית הופחת אף הוא מ-15% ל-13%. הסכום השנתי הפטור ממס על הכנסה אישית הוגדל מ-3,168 רובל (כ-112 דולר) בשנת 2000 ל-4,800 רובל (כ-164 דולר) בשנת 2001. בכדי להרחיב את בסיס המס בוטלו פטורים שונים ובהם הפטור לאנשי הצבא. שיעור המס על דיבידנדים עלה מ-15% בשנת 2000 ל-30% בשנת 2001.⁵⁵ מס החברות הופחת מ-35% ל-24% בשנת 2002, והונהגה מדיניות מס מיוחדת לעסקים קטנים: הוטל עליהם מס בשיעור של 6% מההכנסות או 15% מהרווח – הנמוך מביניהם.⁵⁶

התוצאות לא אחרו לבוא – בתוך חמש שנים, 2001-2005, צמחו ההכנסות ממס על הכנסה אישית ב-128%.⁵⁷ ההשקעות הישירות הזרות נטו, שעמדו בשלוש השנים שלפני הרפורמה (1998-2000) על ממוצע של 2.9 מיליארד דולר, ירדו בשנה הראשונה ליישום הרפורמה (2001) ל-2.5 מיליארד דולר, אך שנה לאחר מכן עלו ל-3.5 מיליארד דולר.⁵⁸ ב-2004 הגיעו ההשקעות הישירות הזרות נטו ל-12.48 מיליארד דולר.⁵⁹

בעשור שלפני הרפורמה סבלה רוסיה מירידה בתוצר הריאלי בכל שנה למעט 1997, ו-2000. הצמיחה הריאלית ברוסיה לאחר הרפורמה, בשנים 2001-2005, היתה 6% לשנה בממוצע.⁶⁰

בחמש השנים שבין 2002 ל-2006 צמח השכר הריאלי ביותר מ-12% במוצע לשנה, העוני הצטמצם ומעמד הביניים התרחב.⁶¹

מקור: הבנק העולמי,
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/RUSSIANFEDERATIONEXTN/0,,contentMDK:21054807~menuPK:517666~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:305600,00.html> (March 9, 2007).

סרביה

שלושת שיעורי המס על ההכנסה האישית (10%, 15% ו-20%) הוחלפו ב-2003 בשיעור אחיד של 14%. מס ההכנסה בסרביה אינו אחיד לגמרי: אחוז קטן מהאוכלוסייה שהכנסותיו מעל 600,000 דינר סרבי (כ-8,650 דולר) לשנה חייב במס נוסף על ההכנסות שמעל לסכום זה.⁶² שיעורו של המס הנוסף היה לפני הרפורמה 20% והוא הופחת ל-10%. כלומר, שיעור המס בפועל הינו 14% על הכנסות עד 600,000 ו-24% על הכנסות מעבר לסכום זה. המס על הכנסות מהשקעה (כגון דיבידנדים, רווחי הון והכנסות מריבית) נקבע על 20%, ומס החברות הופחת מ-20% ל-14%; החל מינואר 2003, לתקופה של חמש שנים, השקעות גדולות (מעל 600 מיליון דינר סרבי, שהם כ-8.65 מיליון דולר) באזורים לא מפותחים, המביאות להעסקתם של 100 עובדים ויותר פטורות ממס ל-10 שנים.⁶³

ההשקעות הישירות הזרות נטו, שעמדו בשלושת השנים שלפני הרפורמה (2000-2002) על ממוצע שנתי של 222 מיליון דולר, הגיעו בשנה הראשונה ליישום הרפורמה (2003) ל-1.36 מיליארד דולר. כלומר, גידול של 512%.⁶⁴

הצמיחה הריאלית, שעמדה על ממוצע שנתי של 4.93% בשלוש השנים שקדמו לרפורמה (2000-2002) ירדה אמנם ל-2.4% בשנה הראשונה ליישום הרפורמה (2003) אך עלתה ל-9.3% ב-2004 ול-6.3% ב-2005.⁶⁵

גרף 10
הצמיחה הריאלית של סרביה

מקור: הבנק העולמי,
<http://www.worldbank.org.yu/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/SERBIAEXTN/0,,contentMDK:20630647~menuPK:300911~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:300904,00.html>
 (March 10, 2007).

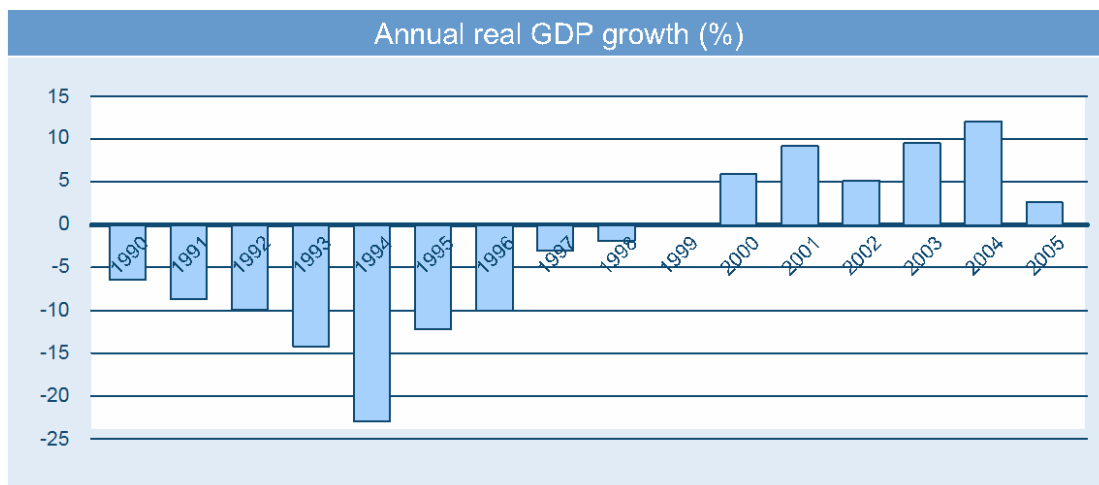
אוקראינה

בינואר 2004 החליפה אוקראינה את חמשת שיעורי המס על הכנסה אישית (10%, 15%, 20%, 30% ו-40%) במס בשיעור אחיד של 13%. הסכום החודשי הפטור ממס הועלה מ-17 הריבניה (כ-3 דולר) ב-2003 ל-61.5 הריבניה (כ-11 דולר) ב-2004. זכאים לפטור רק אלו, שהכנסתם אינה גבוהה ב-40% מעלות המחייבה החודשית. בסיס המס הורחב על ידי ביטול פטורים לבעלי מקצועות ספציפיים והחלת המס גם על הכנסות מריבית, שהיו פטורות ממס לפני הרפורמה. שיעור מס החברות הופחת מ-30% ב-2003 ל-25% ב-2004, ובוטלו פטורים רבים ממס זה.⁶⁶

את שנת 2003, השנה שלפני הרפורמה, סיימה אוקראינה עם השקעות ישירות זרות נטו של 1.424 מיליארד דולר. ב-2004 הן הגיעו ל-1.715 מיליארד דולר, כלומר גידול של 20% בשנה אחת.⁶⁷

הצמיחה הריאלית באוקראינה, אשר בשלוש השנים שלפני הרפורמה (2001-2003) עמדה בממוצע על 7.6% לשנה, עלתה בשנה הראשונה ליישום הרפורמה ל-12%. ב-2005 חלה ירידה זמנית ל-3%, אך ב-2006 היתה הצמיחה באוקראינה 7%.⁶⁸

גרף 11
הצמיחה הריאלית של אוקראינה

מקור: הבנק העולמי,
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/UKRAINEEXTN/0,,contentMDK:20631767~menuPK:328541~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:328533,00.html>
 (March 10, 2007).

סלובקיה

סלובקיה החליפה ב-2004 את חמשת שיעורי המס על הכנסה אישית (10%, 20%, 28%, 35% ו-38%) במס בשיעור אחיד של 19%. הפטור ממס על ההכנסה האישית נחלק לשני סוגים: פטור למשלם המס, שהוגדל מסכום שנתי של 38,760 קורונה סלובקית לפני הרפורמה ל-80,832 קורונה סלובקית אחריה (מ-1,054 ל-2,530 דולר), וזיכוי עבור בן/בת הזוג של המשתכר, שהוגדל מ-12,000 ל-80,832 קורונה סלובקית (מ-326 ל-2,530 דולר). בנוסף לסכומים אלו, החל מ-2004 מוענק זיכוי מס שנתי של 4,800 קורונה סלובקית (כ-148 דולר) בעבור כל ילד. מס החברות הופחת משיעור של 25% ל-19%, והמס על דיבידנדים, 15% לפני הרפורמה, בוטל. כן, בוטלו המסים על ירושות ועל מתנות, ובוטלו הטבות מס ופטורים מפלים רבים (כגון הפטור על מס הכנסה אישי לחיילים ולשופטים). הונהג מע"מ בשיעור 19% במקום שני שיעורי מע"מ, 20% ו-14%. הופחתה הפגיעה בציבור העובדים, וכחלק מהשינויים במערכת התמריצים הופחתו ההטבות לפרטים שמחוץ למעגל העבודה. למרות ביטול המס על דיבידנדים, רווחי הון עדיין ממוסים כחלק מההכנסה האישית, ולכן עדיין מתקיים עיוות של מיסוי כפול על ההשקעה.⁶⁹

ההשקעות הזרות הישירות נטו הסתכמו בשנה שלפני הרפורמה, שנת 2003, ב-669 מיליון דולר, וזינקו ל-1.122 מיליארד דולר ב-2004, כלומר גידול של 68% בשנה.⁷⁰ שיעור האבטלה ירד מ-17.74%, הממוצע השנתי בחמש השנים שלפני הרפורמה (1999-2003), ל-13.1% ב-2004 ול-11.4% ב-2005.⁷¹

סלובקיה, שבשלוש השנים שלפני הרפורמה (2001-2003) צמחה בממוצע ב-4.33% לשנה, צמחה בשנת הרפורמה (2004) ב-5%, ובשנה שאחריה ב-6%.⁷²

גרף 12 הצמיחה הריאלית של סלובקיה

מקור: הבנק העולמי,
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/SLOVAKIAEXTN/0,,contenMDK:20630686~menuPK:305124~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:305117,00.html>
 (March 10, 2007).

הרפורמה הפכה את מערכת המס מאחת אשר עוברת שינויים תכופים (לעתים פעמיים בשנה), ובעלת פטורים רבים (כ-90 סוגים שונים), למערכת מס פשוטה ביותר. כמו כן, רפורמת ה-Flat Tax היוותה את הגורם העיקרי לבחירתה של סלובקיה לתואר "Top Economic Reformer" על ידי הבנק העולמי ב-2004.⁷³

שמונה המצטרפות החדשות

גרוזיה

בשנת 2005 בגרוזיה, החליף מס בשיעור אחיד של 12% את ארבעת שיעורי המס על הכנסה אישית (12%, 15%, 17% ו-20%). ערב הרפורמה, היה הסכום הפטור ממס על הכנסה אישית כ-108 לארי (כ-57 דולר). הפטור בוטל, וכן בוטלו פטורים אזוריים וסקטוריאליים שונים ממס על הכנסה אישית. מס החברות נשאר כפי שהיה לפני הרפורמה, 20%. שיעור המע"מ ירד מ-20% ל-18%. לאחר יישום הרפורמה, הכנסות המדינה ממסים עלו מ-14.5% מהתמ"ג ב-2003 ל-19.8% מהתמ"ג ב-2005.⁷⁴

רומניה

בשנת 2005 החליף מס בשיעור אחיד של 16% את חמשת שיעורי המס על הכנסה אישית (18%, 23%, 28%, 34% ו-40%). הפטור ממס על הכנסה אישית נחלק לשני סוגים: פטור למשלם המס, שהוגדל מסכום חודשי של 2 מיליון לאו ל-2.5 מיליון לאו (מ-60 דולר ל-85 דולר), וזיכוי לבן/בת הזוג ועל כל ילד, שנשאר מיליון לאו (בשל השינוי בשער החליפין הערך הדולרי של הפטור עלה מ-30 ל-35). מס החברות הופחת מ-25% ל-16%. המס על דיבידנדים עלה מ-5% ב-2004 ל-10% ב-2005 ול-16% ב-2006. שיעור המס על הכנסות מריבית ועל רווחי הון עלה מ-1% ב-2004 ל-10% ב-2005.⁷⁵

קירג'יסטון

בפברואר 2006 החליף מס בשיעור אחיד של 10% את שיעורי המס הפרוגרסיביים על הכנסה אישית שנעו בין 10%-ל-20%, ואת מס החברות בשיעור של 20%.⁷⁶

מקדוניה

בינואר 2007 החליף מס בשיעור אחיד של 12% את שיעורי המס על הכנסה אישית הנעים בין 15%-ל-24%, ואת מס החברות בשיעור של 15%. שיעור המס האחיד צפוי לרדת ב-2008 ל-10%.⁷⁷

איסלנד

החל מינואר 2007 מחליף מס בשיעור אחיד של 22.75% את המס הפדראלי על הכנסה אישית שמאז שנת 1995 עמד על 33%. (אמנם, כשמביאים בחשבון גם את שיעור המס המוניציפלי אשר עומד על 12.98%, מגיע סך המס על הכנסה אישית לשיעור של 35.73%, אך עדיין מדובר בשיפור ביחס למצב הקודם). מס יסף, שהוטל על הכנסה אישית גבוהה, הופחת משיעור של 7% ב-2003 ל-2% ב-2006, ובוטל ב-2007. מס החברות הופחת בהדרגה משיעור של 45% ב-1991 לשיעור של 18% ב-2001. בתקופה זו ההכנסות ממסים שילשו את עצמן (במונחי דולרים אמריקאיים של 2007), ומ-2001 עד 2006 הן שילשו את עצמן שוב.⁷⁸

מונגוליה

בינואר 2007 החליף מס בשיעור אחיד של 10% את מדרגות המס על ההכנסה האישית (10%, 20% ו-30%). הסכום השנתי הפטור ממס הועלה מכ-495 דולר ארה"ב לכ-866 דולר (התוצר לנפש ב-2006 היה כ-2000 דולר ארה"ב). מס החברות הופחת משיעורים של 15% ו-30% ל-10% ו-25%. בנוסף, שיעור המע"מ הופחת מ-15% ל-10%.⁷⁹

מאוריציוס

ביולי 2006 אושר תקציב 2006-2007 ובמסגרתו מס בשיעור אחיד של 15%, שיונהג ביולי 2009 ויחליף את המס על הכנסה אישית בשיעור של 15% על 25,000 הרופי הראשונים (כ-783 דולר) ו-25% על שאר ההכנסה, ואת מס החברות בשיעור של 25%.⁸⁰

מונטנגרו

בדצמבר 2006 אישר הפרלמנט את החלפת שלושת שיעורי המס על הכנסה אישית (16%, 20% ו-24%), במס בשיעור אחיד של 15%. שיעור המס החדש נכנס לתוקף ביולי 2007, ויופחת ל-12% ב-2009 ול-9% ב-2010. מס החברות הופחת ל-9% במקום שני שיעורים של 15% ו-20%.⁸¹

מדינות בארה"ב

בארה"ב מתקיים דיון ער לגבי אימוץ Flat Tax במקום מס ההכנסה הפדראלי. ברמת המיסוי המקומי, כמה מדינות כבר יישמו את השיטה, ובהן קולורדו (4.63%), אילינוי (3%), אינדיאנה (3.4%), מסצ'וסטס (5.3%), מישיגן (3.07%) ופנסילבניה (3.07%). בנוסף, רוד איילנד ויוטה אימצו Flat Tax אופציונלי (בשיעורים של 5.5% ו-5.35%, בהתאמה), כך שתושבי מדינות אלו יכולים לבחור אם לשלם מסים בשיטת ה-Flat Tax ללא ניכויים או בשיטה הפרוגרסיבית הישנה עם ניכויים.⁸²

מדינות המתכוונות או שוקלות לאמץ את ה-Flat Tax

מדינות נוספות שוקלות להנהיג Flat Tax, ואחרות הצהירו על כוונתן לאמץ את השיטה. **קזחסטן** הודיעה ב-2007 כי תשקול יישום Flat Tax, וכווית הודיעה במאי 2006 כי היא בוחנת הצעה ליישום Flat Tax בשיעור של 10%. **באלבניה** מתכנן ראש הממשלה, סאלי ברישה, רפורמה מקיפה במיסוי. לדבריו, החל מינואר 2008 אלבניה תמיר את מערכת המס הפרוגרסיבית ב-Flat Tax בשיעור של 10%. גם מס החברות יופחת מ-20% ל-10%.⁸³

בבחירות האחרונות **בצ'כיה** זכתה מפלגת "הדמוקרטים האזרחיים" ברוב מוחץ של 65% מקולות הבחורים. בכוונתה לאמץ מס אחיד בשיעור של 15% במקום ארבעת שיעורי המס (מ-12% ועד 32%) על הכנסה אישית, ומס החברות בשיעור של 24%, הקיימים כיום.⁸⁴

במאי 2005 המליצה המועצה האסטרטגית לפיתוח כלכלי, גוף המייעץ לממשלת **סלובניה** בענייני כלכלה, על יישום Flat Tax בשיעור של 20%. המועצה המליצה כי יישום ה-Flat Tax ייעשה רק לאחר שסלובניה תאמץ את היורו ב-2007, כדי להימנע מזעזועים.⁸⁵

הפרלמנט **בסין** אישר בחקיקה מס אחיד בשיעור של 25% על כלל החברות, תוך ביטול האבחנה בין חברות זרות למקומיות. החוק החדש ייכנס לתוקף ב-1.1.2008, ואם מדיניות זו תנחל הצלחה, יוטל מס אחיד גם על ההכנסה האישית. הממשל הסיני עקב אחר הצלחתן הכלכלית של המדינות שיישמו את ה-Flat Tax, והתייעצות עם מומחים בינלאומיים למיסוי הובילה להתפתחות זו בסין.⁸⁶

מדינות נוספות לא אימצו את המודל במלואו אך הולכות בכיוון בהפחתת מסים. לדוגמה, **פולין** גובה מס על הכנסה משכר בשלושה שיעורים: 19%, 30% ו-40%, וכל הכנסה אחרת חייבת במס בשיעור של 19%, ובכלל זה מס חברות, רווחי הון ודיבידנדים.⁸⁷

במהלך 2007 צפויה לעבור חקיקה **בקרואטיה** אשר "תשטיח" את מערכת המס; מארבעת השיעורים של 15%, 25%, 35% ו-45% לשני שיעורים בלבד: 15% ו-25%.⁸⁸

ב-29.11.2006 הודיעה **ספרד** על שינויים מהותיים בחוקי המס: גביית מס על הכנסה אישית בארבעה שיעורים שונים, והפחתת שיעור המס המרבי מ-45% ל-43%; הטלת מס בשיעור אחיד של 18% על הכנסה מחסכונות; והפחתת מס החברות מ-35% ל-32.5% בינואר 2007 ו-30% ב-2008.⁸⁹

בצרפת מתכוון הנשיא הנבחר, ניקולס סרקוזי, להפחית את מס החברות, אשר עומד כיום על 33%, בלפחות 5% כדי להגביר את מידת האטרקטיביות של צרפת למשקיעים זרים. בנוסף, סרקוזי מתכנן לפטור שעות נוספות (מעבר ל-35 שעות בשבוע) ממס הכנסה.⁹⁰ **בבריטניה**, עוד לפני שמונה לראש הממשלה, כאשר תפקד כשר האוצר, הודיע גורדון בראון, כי באפריל 2008 יופחת

מס החברות מ-30% ל-28% במטרה להנהיג את משטר המס התחרותי ביותר מבין הכלכלות הגדולות.⁹¹ **בגרמניה**, בית המחוקקים התחתון אישר את הצעת החוק של הקנצלרית, אנגלה מרקל, להוריד את שיעור מס החברות מ-38.65% ל-30%. ההצעה עדיין זקוקה לאישור בית המחוקקים העליון.⁹² גם רומנו פרודי, ראש ממשלת **איטליה**, שוקל הפחתה בשיעור מס החברות, אשר עומד כיום על 33%.⁹³

הפחתות המסים בכלכלות הגדולות באירופה מהוות תפנית בזירת המיסוי האירופאית, לאחר שנים של ביקורת וניסיונות להיאבק בהפחתות המסים שביצעו המדינות השכנות. ב-2004 סרקוזי, שר האוצר הצרפתי דאז, ביקש את תמיכת האיחוד האירופי לקביעת רצפה לשיעור מס החברות.⁹⁴ ההתפתחויות האחרונות הינן מעין ביטוי לאימרה הידועה "אם אינך יכול לנצח אותם, הצטרף אליהם".

התפשטות המס האחיד בעולם מוצגת בטבלה 2. מופיעות בה המדינות שכבר יישמו Flat Tax, המדינות שאישרו רפורמת Flat Tax ויישומה ייעשה בעתיד הקרוב, והמדינות השוקלות לאמץ את השיטה.

טבלה 2 התפשטות המס Flat Tax בעולם

יישום בעתיד		מיישמות בפועל		
מאוריציוס	ב-2006 אושר: ב-2009 ייושם Flat Tax בשיעור של 15%	שיעור המס	שנת היישום	המדינה
		22%	1994	אסטוניה
קזחסטן	***	27%	1994	ליטא
		25%	1995	לאטביה
כווית	10%	13%	2001	רוסיה
		14%	2003	סרביה
אלבניה	10%	13%	2004	אוקראינה
		19%	2004	סלובקיה
צ'כיה	15%	12%	2005	גרוזיה
		16%	2005	רומניה
סלובניה	20%	10%	2006	קירגיזסטן
		12%	2007	מקדוניה
סין	***	35.73%	2007	איסלנד
		10%	2007	מונגוליה
		15%	2007	מונטנגרו

הערות לטבלה:

1. רשימת "המיישמות בפועל" כוללת מדינות, שיישמו את השיטה מאז החלה מהפיכת ה-Flat Tax באירופה. בנוסף למדינות אלו ארבע מדינות נוספות עושות שימוש במס זה: הונג קונג, הנחשבת למדינה החופשית בעולם על פי דירוג מכון פרייזר לשנת 2004, יישמה Flat Tax וולונטרי בשיעור של 16% כבר בשנת 1947; נסיכויות הכתר הבריטיות גירסי וגוארנסי יישמו Flat Tax בשיעור של 20% ב-1940 וב-1960, בהתאמה; וג'מאייקה יישמה ב-1987 Flat Tax בשיעור של 33.33% על פרטים וחברות. שיעור המס על חברות בג'מאייקה נותר בלא שינוי ושיעור המס על פרטים הופחת ל-25%.

Daniel J. Mitchell, "Flat World, Flat Taxes", April 27, 2007, <http://www.american.com/archive/2007/april-0407/flat-world-flat-taxes> (June 1, 2007); Sandra Hadler, Christine Moloi and Sally Wallace, *Flat Rate Taxes; A Policy Note*, ISP Working Paper Number 07-06 (March 2007), pp. 16, 17, <http://isp-aysps.gsu.edu/papers/ispwp0706.pdf> (May 28, 2007).

2. באסטוניה שיעור המס צפוי לרדת מ-22% ל-18% וייתכן, כי יגיע ל-12% (זוהי כאמור כוונת ראש הממשלה החדש).
3. בליטא שיעור המס צפוי לרדת מ-27% ל-24% ב-2008.
4. במקדוניה שיעור המס צפוי לרדת ל-10% ב-2008.
5. במונטנגרו שיעור המס צפוי לרדת ל-9% ב-2010.

Flat Tax והעסקים הקטנים

חשיבותם של העסקים הקטנים

חשיבות מגזר העסקים הקטנים למדינת ישראל נובעת מתרומתו הייחודית למשק. תרומה זו נעשית במספר דרכים, כמו יצירת מרבית מקומות העבודה החדשים נטו (כלומר, בניכוי מקומות העבודה אשר נסגרים) ובפיזור גיאוגרפי המחזק את השכבות החלשות, בעיקר בעיירות הפיתוח. כמו כן, הם תורמים להחלשת המונופול על התעסוקה (מונופסון) בעיירות פיתוח בהן פועלים מפעלים גדולים. מכאן, שהסרת החסמים המגבילים את המגזר הזה, תביא גם לחלוקה שוויונית יותר בהכנסות, וזאת בהתערבות ממשלתית מועטה.

החדשנות והיצירתיות של העסקים הקטנים אף הן מהוות תרומה משמעותית למשק. הרעיונות הרבים שנולדו בתוך מיזמים קטנים בעולם, הביאו לחברה המודרנית את המחשב האישי, את קוצב הלב ומוצרים רבים נוספים, המהווים פריצות דרך טכנולוגיות. אחד היתרונות הגדולים של מגזר העסקים הקטנים הוא הגמישות שהם מביאים למשק. כפי שאמר אדוארד מ. גראמליך, ממועצת המנהלים של הבנק המרכזי בארה"ב (ה-Federal Reserve), "מגזר בריא וגדל של עסקים קטנים מביא לכך, שהכלכלה שלנו היא זריזה יותר, בעלת יכולת גבוהה יותר להגיב למגמות השוק וצרכיו, ובסופו של דבר יצרנית יותר, כאשר תוצאות החדשנות והנסיינות של העסקים הקטנים נשזרים לאורך המשק ולרוחבו".⁹⁵

חשיבותם של העסקים הקטנים לכלכלה ותרומתם למשק, כפי שפורט לעיל, מחייבות לקיחת מגזר זה בחשבון, כאשר שוקלים כל רפורמה מבנית במשק. בייחוד רפורמה המשנה סדרי בראשית כמו זו, שנדונה במחקר זה. על כן, נפרט להלן את מגוון ההשלכות על העסקים הקטנים, העשויות להתלוות ליישום של רפורמת Flat Tax.

השפעות צפויות מרפורמת Flat Tax על עסקים קטנים

בעוד שכלל הפרטים והעסקים ייהנו מפירותיה של שיטת ה-Flat Tax, מגזר העסקים הקטנים ייהנה במיוחד, וזאת בשל הסיבות הבאות:

עלויות הציות: בתחום של עלויות הציות של העסקים למערכת המס, קיימים יתרונות לגודל. כלומר, ככל שעסק גדול יותר, כך עלויות הציות שלו ביחס למחזור קטנות יותר. משמעות הדבר היא, כי הנטל של עלויות הציות כבד יותר בעבור העסקים הקטנים. כך עולה גם ממחקרו של ארז אורעד, אשר התריע כי מצב זה מוביל לפגיעה בתחרותיות של העסקים הקטנים, ומשמר את ההגמוניה של העסקים הגדולים במשק הישראלי – הגמוניה בחסות מורכבות מערכת המס.⁹⁶

ממחקרים שונים בעולם עולה תמונה דומה :

על פי הערכות ה-Tax Foundation, בארה"ב נטל הציות ביחס לגודל העסק (גודל העסק נמדד כאן כסך הנכסים) משתנה באופן קיצוני בין עסקים קטנים לגדולים. כפי שניתן לראות בטבלה 3, ב-1996 עלויות הציות היוו 0.81% מסך נכסיהם של עסקים עם נכסים עד מיליון דולר. בעבור עסקים שסך נכסיהם עולה על 10 מיליארד דולר היוו עלויות הציות 0.03% מסך הנכסים. כלומר, נטל הציות היחסי גבוה פי 27 אצל העסקים הקטנים ביותר מאשר אצל העסקים הגדולים ביותר.⁹⁷

טבלה 3
עלויות הציות למס חברות לפי סך נכסי החברה, ארה"ב 1996

Asset Size/1 (\$Thousands)	Compliance Cost as % of Assets	Estimated Compliance Cost
\$1,000	0.81%	\$8,100
\$25,000	0.66%	\$165,000
\$50,000	0.49%	\$245,000
\$100,000	0.31%	\$310,000
\$250,000	0.14%	\$350,000
\$500,000	0.10%	\$500,000
\$1,000,000	0.09%	\$900,000
\$2,000,000	0.08%	\$1,600,000
\$3,000,000	0.08%	\$2,400,000
\$4,000,000	0.04%	\$1,600,000
\$5,000,000	0.04%	\$2,000,000
\$7,500,000	0.05%	\$3,750,000
\$10,000,000	0.03%	\$3,000,000

1. Excludes financial and life insurance firms.

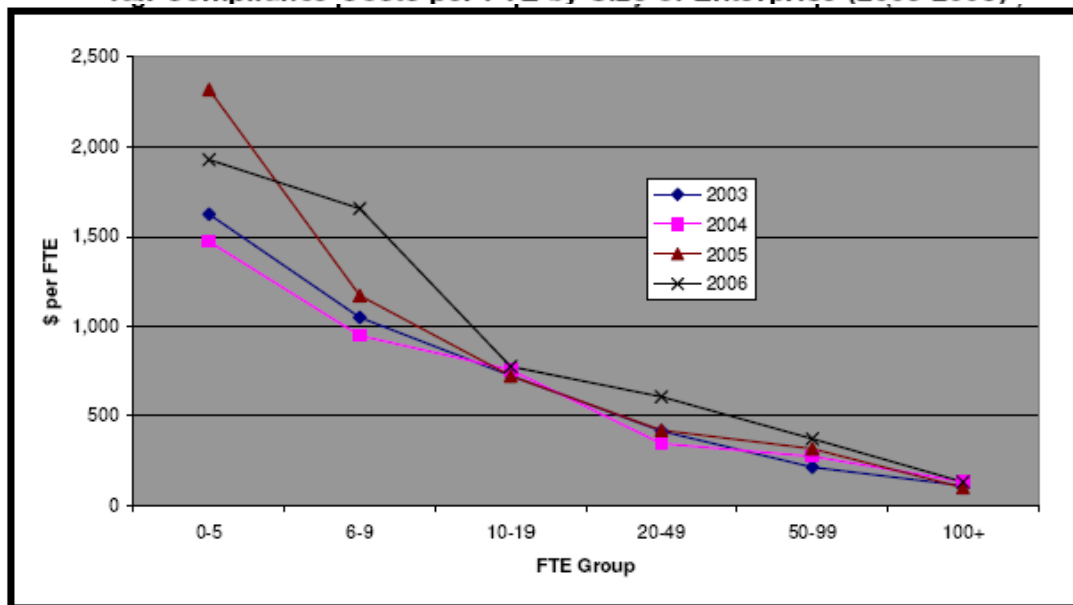
מקור: Arthur P. Hall, *Special Brief, Compliance Costs of Alternative Tax Systems II, House Ways and Means Committee Testimony, Special Brief* (Tax Foundation, March 1996), p. 5, www.taxfoundation.org/files/8926e37c5827f958604933276fcb4864.pdf (March 24, 2007).

ראיה נוספת לחשיבות עבור עסקים קטנים, של פישוט מערכת המס ניתן למצוא בעדותם של בעלי עסקים קטנים רבים בארה"ב, בוועדה הלאומית לצמיחה כלכלית ולרפורמה במס (National Committee on Economic Growth and Tax Reform). בעלי העסקים העידו, כי הם מצמצמים את הפעילות העסקית שלהם ונמנעים מהרחבת העסק מכיוון שהם מסרבים להמשיך ולהסתבך עם מערכת המס.⁹⁸

העובדה, כי עלויות הדיווח מהוות נטל כבד במיוחד על עסקים קטנים עולה גם ממחקר אמפירי, שביצעה KPMG בשיתוף עם Business New Zealand בניו זילנד ב-2006. מגרף 13 ניתן ללמוד על עוצמת הקשר השלילי בין גודל החברה, הנמדד כאן על פי מספר העובדים (FTE – Full Time Equivalent Employees), לבין עלות הציות לעובד. ב-2003, בעסקים עם פחות משישה עובדים עמדה עלות הציות לעובד על 1,625 דולר ניו זילנד, ובעסקים עם מעל מאה עובדים על 162 דולר ניו

זילנד. בגרף, ניתן לראות, כי בעוד עלות הציות לעסקים הגדולים לא השתנתה, עלות הציות לעסקים הקטנים עלתה לכמעט 2,000 דולר לעובד.⁹⁹

גרף 13
עלויות הציות ביחס לגודל העסק, 2003-2006
Tax Compliance Costs per FTE by Size of Enterprise (2003-2006)

מקור: Business NZ and KPMG, *Summary Report of the Business New Zealand – KPMG Compliance Cost Survey* (Wellington: Business NZ and KPMG, September 2006), p. 25, <http://www.businessnz.org.nz/file/1094/060928%20Compliance%20Cost%20Summary%20report.pdf> (May 24, 2007).

נציין, ששיטת ה-Flat Tax תפחית את עלויות הציות גם לעסקים קטנים וגם לעסקים גדולים; אך יחסית, שינוי זה יקל יותר על-ידי העסקים הקטנים.

ביטול טבלאות הפחת: החלפת טבלאות הפחת בניכוי מלא של ההשקעה בשנה בה היא נעשית, תורמת לפישוט הדיווח ולצמצום עלויות הציות שהוזכרו לעיל. כמו כן, המרת טבלאות הפחת בניכוי מלא של ההשקעה, מביא להקלה באשראי של כלל העסקים המבצעים השקעות – כמובן, ככל שעסק משקיע שיעור גבוה יותר מהכנסותיו, הקלה זו משמעותית יותר.

אך לא רק שיעור ההשקעה החוזרת משפיע על חשיבות ההקלה. עלות האשראי מהווה גורם נוסף המשפיע על עוצמת ההקלה שבמהלך כזה. עלות האשראי אינה זהה לכלל העסקים במשק. בשל גודלם, לעסקים גדולים כוח מיקוח רב יותר מול הבנקים. בנוסף לכך, בעוד לחברות גדולות יש אלטרנטיבות לגיוס מימון בשוק ההון, עסקים קטנים תלויים באופן כמעט בלעדי בבנקים לקבלת אשראי. מכאן, ייתכן שהעסקים הקטנים מגייסים מימון בקושי רב יותר ובעלות גבוהה יותר. תמיכה לכך ניתן למצוא במחקר "אפליית האשראי בישראל" שפורסם ב-2005. מהמחקר עולה, כי בעוד העסקים הקטנים והבינוניים (המוגדרים כאן כעסקים עם עד 300 עובדים) מהווים בין 94% ל-96.5% מכלל העסקים במשק, הם נהנים רק מ-20% מסך האשראי המוענק במשק.¹⁰⁰ מכאן,

שבהמרת טבלאות הפחת בניכוי מלא של ההשקעה בשנה בה היא נעשית, טמון יתרון מיוחד לעסקים הקטנים.

הריבית: במצב שיתקבל לאחר יישום ה-Flat Tax תשלומי הריבית בין הגופים השונים במשק יהיו זרמי הכנסות נקיים ממס.¹⁰¹ יישום של Flat Tax יבטל את הניכוי של הוצאות ריבית ואת חבות המס על הכנסות מריבית. ביטול הניכוי של הוצאות הריבית יקטין את האטרקטיביות שבלקיחת ההלוואות, ולכן יקטין את הביקוש לאשראי. ביטול חבות המס של הכנסות מריבית יגדיל את האטרקטיביות שבמתן ההלוואות, ולכן יגדיל את היצע האשראי. אפשר לצפות, שהקטנת הביקוש לאשראי והגדלת היצע האשראי, יביאו לירידת עלות האשראי והריבית (ראו נספח 5). רבועקה והול העריכו כי הריבית תרד לפחות ב-20% מהשיעור שלה לפני ה-Flat Tax.¹⁰² שוב – כל העסקים הנוטלים אשראי ייהנו מהפחתה זו אך מאחר וכאמור, עסקים קטנים סובלים מקשיים במימון באופן מיוחד, הם יהיו הנהנים הגדולים מהירידה בריבית.

כללי משחק הוגנים יותר: על-פי שיטת ה-Flat Tax מבוטלים מרבית הפטורים, הניכויים והזיכויים הקיימים במערכת מס מסורבלת. ביטולם ישפיע על חבות המס של עסקים גדולים יותר משהוא ישפיע על עסקים קטנים, מאחר שעסקים קטנים נהנים פחות מהטבות אלו היום.. כאמור, צעד זה לא יפגע בעסקים הגדולים, שכן גם הם ייהנו מיישום של Flat Tax. הנקודה היא, שבאימוץ ה-Flat Tax כללי המשחק יהיו הוגנים יותר לעסקים הגדולים והקטנים.

הפטור האישי: יישום של Flat Tax המגדיל את הפטור האישי יביא להגדלת השכר הנקי של העובדים הבלתי מיומנים. כתוצאה מכך, יוגבר התמריץ של העובדים הלא מיומנים להמשיך לעבוד, ובעבור אלה שלא עובדים – להצטרף למעגל העבודה. מאחר שעסקים קטנים מעסיקים באופן יחסי יותר עובדים לא מיומנים, הם יהיו המרוויחים העיקריים מכך.¹⁰³

ביטול הסבסוד הצולב של הטבות נלוות (Fringe Benefits): הטבות נלוות הן תגמולים שונים הניתנים על ידי המעביד מעבר לשכר, כמו ארוחות מסובסדות, כיסויי ביטוח שונים, מנוי לחדר כושר, שימוש ברכב חברה ועוד. שכירים בעסקים קטנים נהנים פחות מהטבות נלוות מאשר שכירים בחברות גדולות. רבות מההטבות הנלוות אינן חייבות במס או חייבות במס באופן חלקי בלבד (לדוגמה, שווי השימוש ברכב חברה, שכעת משרד האוצר פועל בכדי להעלותו). על-פי ה-Flat Tax מבוטלת אפליה זו, יחד עם ביטול ההטבות במס על ההטבות הנלוות, ומוסר העיוות שבגינן הן מועדפות על מתן שכר. לפיכך, צפויות ירידה בהטבות ועלייה בשכר, שיגדילו את חופש הבחירה של העובדים בנוגע למוצרים ולשירותים, שברצונם לצרוך.

טנון, אחת מעשרת הפירמות המובילות בבריטניה לראיית חשבון, ערכה מחקר, שהקיף 500 עסקים קטנים ובינוניים ברחבי אנגליה, סקוטלנד, ווילס. מהמחקר עולה דרישה ברורה ונחרצת של העסקים הקטנים ל-Flat Tax: מעל ל-7 מכל 10 עסקים קטנים ובינוניים מאמינים כי מערכת המס של בריטניה מסובכת מדי. מהם, 75% מאמינים, כי הפתרון הוא באימוץ Flat Tax.¹⁰⁴

מתוך היכרותו עם מגזר העסקים הקטנים, סבור נשיא לשכת העצמאים והעסקים בישראל (להב), עו"ד יהודה טלמון, כי לבעלי העסקים הקטנים מצפים חיים קלים יותר תחת ה-Flat Tax, וכי היתרונות לעסקים הקטנים כפי שתוארו לעיל אכן יורגשו בפועל. "במידה ושיעור המס שיישם אכן יהיה נמוך, מערכת מס מסוג זה תיצור מצב שבו כולם מנצחים, העסקים הקטנים וכלל הקהילה".¹⁰⁵

יישום ה-Flat Tax בישראל

הניסיונות הקודמים

עוד לפני מהפיכת המיסוי באירופה, פרסם ד"ר יעקב מנס, מהמכון ללימודים אסטרטגיים ופוליטיים מתקדמים, מחקר מקיף על מערכת המס בישראל, בו המליץ על אימוץ ה-Flat Tax. לפי הצעתו של מנס, ההכנסה האישית וההכנסה העסקית יחויבו במס בשיעור של 25% החל מהש"ח הראשון, ללא הסכום האישי הפטור ממס, שהוענק על-ידי מרבית המדינות במזרח אירופה ובמרכז (למעט גרוזיה). בהצעתו מוחלפות טבלאות הפחת בניכוי מלא של ההשקעה בשנה בה היא נעשית, והריבית מוצאת ממערכת המס, כפי שהומלץ בהצעתם של רבושקה והול. שיעור המס בגובה 25% כולל גם את התשלומים לביטוח לאומי. פישוט נוסף מושג בכך כי בטופס הדיווח על הכנסה עסקית משולב גם הדיווח למע"מ, כל זאת על גבי טופס אחד, בגודל גלוי, בן עשר שורות בלבד (ראו נספח 6). המס על הכנסה אישית מדווח אף הוא על טופס בגודל גלוי – טופס בן חמש שורות בלבד.¹⁰⁶

בנובמבר 1993, דיווח מעריב, כי קבוצה של חברי כנסת, וביניהם רפי אלול ממפלגת העבודה, שהיה יו"ר השדולה החברתית, מעוניינת בהעברת הצעת חוק ליישום של Flat Tax בישראל.¹⁰⁷ בדצמבר 1993, המגזין פורבס הביע את תמיכתו באימוץ Flat Tax בישראל.¹⁰⁸ חמש שנים לאחר מחקרו של מנס, אומץ ה-Flat Tax על-ידי מפלגת "צומת", בראשותו של רפאל איתן. צומת רצה לבחירות בשנת 1996 עם מצע שכלל יישום של Flat Tax בשיעור של 26% על פרטים וחברות, ושיעור מופחת של 16% על תושבי עיירות פיתוח. התכנית כללה פטור אישי על 1,700 השקלים הראשונים למרוויחים עד 12,000 ש"ח בחודש, ופטור אישי על 700 השקלים הראשונים למרוויחים מעל 12,000 ש"ח בחודש. רפאל איתן גם הציע לבטל את החוק לעידוד השקעות הון, בטענה, כי "חוק זה נותן יתרון רק לעסקים גדולים המסוגלים להתמודד עם הביורוקרטיה הקשורה בחוק. חוק זה יוצר גם לעתים עיוותים כלכליים. למשל, אינטל תקבל מהממשלה על ידי חוק זה סובסידיה בסך של 600 אלף דולר לעובד, על מנת להקים מפעל בבית שמש, ולאחר מכן תמכור את תוצרתה במחיר עלות, למפעל אחר של החברה במדינה בה שיעור המס נמוך יותר".¹⁰⁹ בראיון ל"גלובס" ציין איתן, כי הוא הציג את תוכניתו לנגיד בנק ישראל דאז, פרופסור יעקב פרנקל, וקיבל את ברכתו.¹¹⁰

מדוע אזרחי ישראל אינם נהנים כיום מ-Flat Tax

נוכח התוצאות המוצלחות מיישום ה-Flat Tax במדינות רבות, התפשטות השיטה למדינות נוספות, ממצאים מאקרו-כלכליים ברורים ומחקרים אקדמיים התומכים בשיטה, מדוע עדיין אין Flat Tax בישראל? הייתכן, ששיטה בעלת פוטנציאל לשיפור מצבן של כלל השכבות באוכלוסייה לא מיושמת? ישראל, וכל מדינה אחרת, ודאי תחפוץ להיות מדינה אשר תומכת בחלשים מבלי לעשוק את שאר האזרחים, מדינה אשר מעודדת יוזמה, צמיחה ותעסוקה.

האם הארגונים החברתיים בישראל מודעים לפוטנציאל הטמון בשיטה זו לחיזוק השכבות החלשות? בכוחה לתרום לאחדות החברתית ולהפחתת הניכור הבין מעמדי. הרי השיטה מכוונת להקל על השכבות החלשות – באמצעות הפטור על ההכנסה ההתחלתית; ולחזק אותן באמצעות התמריץ לעבוד, ובייחוד באמצעות העידוד הצפוי לעסקים הקטנים. הייתכן, כי נושאי הדגל החברתי ("החברתיים") פוסלים את ההצעה מאחר שהמאבק על תקציבים, המלחמה ב"חזקים" והדמוניזציה של העשירים הם נוחים יותר לעשיית הון פוליטי?

פרידריך ניטשה, מגדולי הפילוסופים של המאה ה-19, שאל ב"אנושי, אנושי מדוי": "האין זו מידת נפש בזויה לדמות את האויב תמיד כמרושע".¹¹¹

עזרה לחלשים אינה יכולה להתחיל ולהיגמר בתמיכות ובתשלומי העברה. עזרה אמיתית וממשית, היא בעידוד היזמות והעבודה, בהקניית כלים לעשייה, באספקת חכות במקום דגים. אחד שהפגין יושר ואכפתיות אמיתית, חבר הכנסת לשעבר, רפי אלול, הסביר את תמיכתו ב-Flat Tax באומרו, כי ישנם כלכלנים המעדיפים, שהממשלה תקטין את גודלה ואת תקציבה, והוא, בתור יו"ר הלובי החברתי, רוצה שהממשלה תוציא כספים רבים למען החלשים. אך ה-Flat Tax תגדיל את העווגה עבור כולם, ואז אפשר להתווכח על הוצאות הממשלה – כאשר ממילא יהיה יותר כסף לחלק, אם נרצה.¹¹² על "החברתיים" באמת לעזור לחלשים, ולא רק לדבר על עזרה לחלשים. עזרה של ממש תורגש גם בטווח הארוך ולא רק בטווח המיידי, והיא תגיע מהורדת נטל המס ופישוט מערכת המס. מכון Fraser מצא (ראה נספח 7), כי ההכנסה לנפש של 10% העניים באוכלוסייה גדלה, ככל ש"ציון פרייזר" לחופש כלכלי גדל. כאמור, רכיב מהותי בציון הנו נטל המס.

בשנה שבה גביית המס בישראל הגיעה ל-64 מיליארד ש"ח, הגיעו עלויות הציות ל-31.5 מיליארד ש"ח. הייתכן, כי מערכת מס המשליכה לפח כ-50 אגורות מכל ש"ח שהיא גובה – היא הטובה ביותר שנוכל לייצר?

השפעה משוערת של יישום ה-Flat Tax בישראל

בשל השונות בין הרפורמות שיושמו עד כה בעולם – שיעורי המס השונים, גובה הפטור האישי, ביטולו או אי ביטולו של המיסוי הכפול על הכנסות מהון, וכן הלאה – ניתן יהיה לבצע הערכה שמרנית יחסית בהכנת תחזית אודות השפעה משוערת של יישום ה-Flat Tax בישראל, בהתבסס על התוצאות באירופה. (הנקודות להשוואה נבחרו על פי נקודות הזמן, שבהן היה מספר התצפיות מקסימלי, ולא באופן שרירותי.)

הכנסות ממסים

באסטוניה, הכנסות המדינה ממס על הכנסה אישית היו 138.5 מיליון דולר ב-1993, ו-313.5 מיליון דולר ב-1995. כלומר, ההכנסות יותר מהכפילו את עצמן בשנתיים. בליטא, ההכנסות ממס על הכנסה אישית עלו מ-150 מיליון דולר ב-1993 ל-423 מיליון דולר ב-1995. ברוסיה, ההכנסות ממס על הכנסה אישית צמחו ב-2001 ב-25.2%, וב-2002 ב-24.6%, כלומר, ב-56% בשנתיים.¹¹³

אנו רואים, אם כן, שההכנסות ממס על הכנסה אישית צמחו בתוך שנתיים מיישום הרפורמה, ב-126% באסטוניה, ב-182% בליטא וב-56% ברוסיה; עלייה ממוצעת של 121% בהכנסות המדינה. אלא, שגם הערך הנמוך ביותר – 56% – הוא גבוה די. אבל, גם אם הכנסות המדינה ממסים לא יצמחו כלל, עדיין עדיפה שיטת ה-Flat Tax בשל החיסכון בעלויות הציות, ובשל הגברת החירות של האזרחים במשק, באשר לבחירת השימושים שיעשו בהכנסתם.

הסבירות ל"אפקט לאפר" – עלייה בהכנסות ממסים לאחר הורדת שיעור המס – גבוהה יותר ככל שבנקודת ההתחלה שיעור המס גבוה יותר. שיעורי המס בישראל גבוהים בהשוואה למרבית המדינות שנבחנו כאן, ולכן אם במדינות אלו חלה עלייה בהכנסות ממסים, הסבירות לעלייה שכזו בישראל גבוהה.¹¹⁴

דוגמאות ידועות לאפקט לאפר הן הורדות המסים שנקטו נשיאי ארה"ב, קולידג' בשנות ה-20, קנדי בשנות ה-60 ורייגן בשנות ה-80 של המאה הקודמת. בבריטניה הובילה הורדת המסים שנקטה מרגרט תאצ'ר, ראש הממשלה דאז, לאפקט לאפר.¹¹⁵ בישראל, נחוה אפקט לאפר לאחר הורדות המסים שנקט שר האוצר בנימין נתניהו ב-2003. למעשה, ישראל עדיין נהנית מפירות הפחתות אלו במסים, כפי שאמר מנכ"ל משרד האוצר ומנהל רשות המסים לשעבר, ד"ר יוסי בכר, במאי 2007: "... ואנו רואים, שככל שאנו מורידים מסים, ההכנסות דווקא עולות, כי יותר אנשים רוצים לצאת לעבוד".¹¹⁶

אם נבצע הערכה שמרנית על בסיס עלייתה של רוסיה ב-56% (ולא על בסיס עלייתה של ליטא ב-182%), ניתן להניח שישנה אפשרות לעלייה של 55.5 מיליארד ש"ח בהכנסות המדינה ממסים ישירים, בתוך שנתיים מעת אימוץ ה-Flat Tax בישראל.¹¹⁷

צמיחה

השוואה בין ממוצע הצמיחה בשלוש השנים שקדמו לרפורמה לבין שיעור הצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה, מעלה את הממצאים הבאים:

- **באסטוניה**, השוואת נקודת המוצא (-11.7%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (4.5%) משקפת עלייה אבסולוטית בצמיחה של **16.2%**.
- **בליטא**, השוואת נקודת המוצא (-14.4%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (3.3%) משקפת עלייה אבסולוטית בצמיחה של **17.7%**.
- **בלאטביה**, השוואת נקודת המוצא (-11.6%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (3.8%) משקפת עלייה אבסולוטית של **15.4%** בצמיחה.

- **בסרביה**, השוואת נקודת המוצא (4.93%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (9.3%) משקפת עלייה אבסולוטית של **4.37%**.
- **באוקראינה**, השוואת נקודת המוצא (7.6%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (3%) מעלה, כי קצב הצמיחה ירד ב-**4.6%** (הממצא חריג ואף זמני: ב-2006 צמחה כלכלת אוקראינה ב-7%).
- **בסלובקיה**, השוואת נקודת המוצא (4.33%) לצמיחה בשנה השנייה ליישום הרפורמה (6%) משקפת עלייה של **1.67%** בצמיחה.

במדינות שנבדקו, בתוך שנתיים מיישום הרפורמה עלתה הצמיחה בממוצע של 8.45%. במידה ויישום של Flat Tax בישראל בינואר 2008 יביא להצלחה דומה, הרי שאת 2009 ישראל תסיים עם צמיחה של 13.55%¹¹⁸. אך גם עלייה צנועה מזו, תהיה לברכה.

השקעות ישירות זרות נטו

בשלוש השנים שקדמו לרפורמה, זרמו לרוסיה 2.9 מיליארד דולר בממוצע שנתי, לעומת 3.5 מיליארד דולר בשנה השנייה ליישום הרפורמה: עלייה של 20% בשנתיים. בשלוש השנים שקדמו לרפורמה זרמו לסרביה בממוצע שנתי, 222 מיליון דולר בהשקעות הישירות הזרות נטו, לעומת 966 מיליון דולר בשנה השנייה ליישום הרפורמה: עלייה של 335%. בממוצע גדלו ההשקעות הישירות הזרות נטו ברוסיה ובסרביה ב-178%. גם עלייה של 20% היא מרשימה. על-פי בנק ישראל, ב-2006 הגיעו ההשקעות הישירות הזרות בישראל ל-13.2 מיליארד דולר, וההשקעות הישירות של ישראלים בחו"ל הגיעו ל-12.3 מיליארד דולר.¹¹⁹ כלומר, ההשקעות הישירות הזרות נטו ב-2006 עמדו על 900 מיליון דולר בלבד. אפשר לצפות שאימוץ ה-flat tax בישראל היה מעודד את ההשקעות בארץ, גם מצדם של המשקיעים הזרים וגם מצדם של הישראלים, כך שההשקעות הישירות הזרות נטו היו רושמות עליה ניכרת.

סיכום

ממצאי המחקרים שצוטטו במחקר הנוכחי והתוצאות מיישום המדיניות מצביעים על היתרונות הגדולים ל-Flat Tax בכמה מישורים: הפטור האישי מונע פגיעה בחלשים, משיג פרוגרסיביות, ובאותה העת משוחררות השלשלאות המגבילות ומדכאות יזמות והשקעה, עבודה וצמיחה; ישראל לא יכולה להרשות לעצמה לוותר על מערכת מס יעילה, הוגנת, ופשוטה; עם קצב התפשטות ה-Flat Tax בעולם, ייתכן, כי יישום הרפורמה יתגלה כבלתי נמנע. השאלה היא העיתוי, ומהו היקף ההשקעות הזרות, שתפסיד ישראל ללא רפורמת מיסוי תחרותית, וכמה מאות מיליארדי שקלים יפסיד המשק עקב עלויות הציות וכד'.

הפילוסוף פרידריך ניטשה דיבר רבות בגנותם של אנשים המסגלים ליריביהם תכונות של רוע ורשעות. "אנשים אחוזי טינה" הינם כה עסוקים בלהדביק לאנשים חיוניים תכונות שכאלו, עד כי הם לא עושים דבר, הם משותקים, אין בהם יצר הדוחף ליצירה אלא רק כזה הדוחף לעצירה (עצירת הרשעים בעיניהם).¹²⁰ ייתכן שצורות עין היא שהכריעה עד כה את גורל המדינה, ואת

איכות החיים בה. אולי מנעו קובעי המדיניות מהחלשים לשפר את מצבם ב-10%, רק בשל החשש, כי החזקים יתחזקו ב-12%.

הנספחים שמורים בקובץ נפרד :

2007_Flat Tax by Shahar Shluah_Appendices.doc

- ¹ מס עושר הינו מס המוטל על "עושרו הנקי" של אדם, כלומר על: מזומן, פיקדונות בנק, מניות, רכוש קבוע, רכבים והערך הנאמד של רכוש ריאלי, פחות חוב.
- ² Jack Anderson, "Forbes Misery And Happiness Indexes," *Forbes.com*, May 3, 2007, http://www.forbes.com/2007/05/03/forbes-misery-data-oped-cx_ja_0503data.html (May 28, 2007).
- ³ Se-Jik Kim, "Growth Effect of Taxes in an Endogenous Growth Model: To What Extent Do Taxes Affect Economic Growth?" *Journal of Economic Dynamics & Control*, vol. 23 no. 1 (Washington, D.C.: IMF, 1998), pp. 125, 153.
- ⁴ ארז אורעד, "עלויות נטל הציות לחוקי המס", הרבעון הישראלי למיסים 117 (2002), עמ' 46, 47.
- ⁵ שם.
- ⁶ שם, עמ' 48.
- ⁷ למי"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2006, לוח 14.2, http://www1.cbs.gov.il/shnaton57/st14_02x.pdf (8 באוגוסט 2007); משרד האוצר, עיקרי תקציב המדינה לשנת 2000 (ירושלים: משרד האוצר, 2000), לוח 6, www.mof.gov.il/budget2000/part71next.htm (5 במרץ 2007), נתון זה מהווה את הכנסות המדינה נטו, כלומר לאחר ניכוי החזרי המס. אבי לבון, מנהל הכנסות המדינה, ראיון טלפוני עם המחבר, 29 במאי 2007.
- ⁸ Robert Carroll, Douglas Holtz – Eakin, Mark Rider and Harvey S. Rosen, *Entrepreneurs, Income Taxes, and Investment*, NBER Working Paper 6374 (Massachusetts: NBER, 1998), p. 2.
- ⁹ Robert Carroll, Douglas Holtz – Eakin, Mark Rider and Harvey S. Rosen, "Income Taxes and Entrepreneurs' Use of Labor," *Journal of Labor Economics* 18, no. 2 (April 2000), p. 349.
- ¹⁰ Nada Eissa, *Taxation and Labor Supply of Married Women: The Tax Reform Act of 1986 as a Natural Experiment* (Berkeley: University of California and NBER, 2002), p. 2.
- ¹¹ Reinhard B. Koester and Roger C. Kormendi, "Taxation Aggregate Activity and Economic Growth: Cross-Country Evidence on Some Supply – Side Hypothesis," *Economic Inquiry* 27(1989), pp. 368, 369.
- ¹² James Gwartney, Randall Holcombe and Robert Lawson, "The Scope of Government and the Wealth of Nations," *Cato Journal* 18:2 (Fall 1998), pp. 168, 172, 173, 187, <http://www.cato.org/pubs/journal/cj18n2/cj18n2-1.pdf> (May 22, 2007).
- ¹³ מכון פרייזר, מכון מחקר קנדי עצמאי, מדרג את רמת החופש הכלכלי במדינות העולם. דירוג זה של המכון נחשב לאמין במיוחד. אחד הרכיבים בהם משתמש המכון לדירוג מדינות העולם הוא נטל המס על ההכנסה האישית. פירוט שיטת הניקוד לרכיב זה מופיעה בנספח 3.
- ¹⁴ Alex Robson, *The Costs of Taxation*, Perspectives on Tax Reform (8), CIS Policy Monograph 68 (St. Leonards, NSW: The Center for Independent Studies, 2005), pp. 10-12, <http://www.cis.org.au/Publications/policymonographs/pm68.pdf> (May 22, 2007).
- ¹⁵ Jon Gruber and Emmanuel Saez, *The Elasticity of Taxable Income: Evidence and Implications*, NBER Working Paper 7512 (Massachusetts: NBER, 2000), pp. 5, 26, 29, 33, 34, <http://elsa.berkeley.edu/~saez/w7512.pdf> (May 22, 2007).
- העלאת שיעור המס השולי החל על קבוצת הכנסה מסוימת פוגע בתמריץ לעבוד בהתאם למספר משלמי המס בקבוצה ולגמישות ההכנסה הממוצעת באותה קבוצה (גמישויות ההכנסה לפי קבוצות הכנסה הופקו על ידי בחינת כלל רפורמות המיסוי שנערכו בארה"ב בשנות ה-80 – ברמה הפדראלית וברמת המדינה המקומית. נמצא, כי בעלי הכנסות גבוהות רגישים במיוחד לשינויים בשיעור המס – גמישות ההכנסה החייבת במס גבוהה פי 3 בקבוצת ההכנסה של מעל 100,000 דולר, מאשר בקבוצות הכנסה נמוכות יותר. כך, שמיסוי משכורות נמוכות מאפשר לממשלה לגייס הכנסות מכל משלמי המס. מכאן שמשלמי שולי גבוה יחסית במדרגות הכנסה נמוכות הינו יעיל יותר מאשר מס שולי גבוה במדרגות הכנסה גבוהות, בגיוס הכנסות לממשלה.
- ¹⁶ Eric Gould and Omer Moav, *The Israeli Brain Drain* (Jerusalem: Shalem Center, 2006), pp. 26, 28.
- ¹⁷ "The case for flat taxes," *The Economist*, April 14, 2005.
- ¹⁸ רשות המסים בישראל, סיכום שנת 2004 לפעילות רשות המסים בישראל, פרק 1, עמ' 5, <http://www.mof.gov.il/taxes/Year2004Summary/1.pdf> (20 בפברואר 2007).
- ¹⁹ אם המסים שנגבו בפועל = 80.1 מיליארד ש"ח, ושיעור העלמת המס מסך המס החייב = 0.1666, הרי שסך המס החייב עומד על 96.112. מכאן, סכום המס שהועלם בפועל = 16 מיליארד ש"ח.

- ²⁰ הרצל לקס, "השוק השחור מגלגל 20 מיליארד דולר בשנה" *הארץ*, 10 בספטמבר 2003, מובא ב: וואלה חדשות, <http://news.walla.co.il/?w=//438766> (28 במאי 2007).
- ²¹ יעקב מנס, תכנית לרפורמה מקיפה במיסוי בישראל, מחקרי מדיניות מס' 7 (ירושלים: המכון ללימודים אסטרטגיים ופוליטיים מתקדמים, אוקטובר 1990), עמ' 6.
- ²² Martin S. Feldstein and Daniel R. Feenberg, *The Effect of Increased Tax Rates on Taxable Income and Economic Efficiency: A Preliminary Analysis of the 1993 Tax Rate Increases*, NBER Working Paper 5370 (Massachusetts: NBER, 1995), p. 2.
- ²³ Americans for Fair Taxation, <http://www.fairtax.org/fairtax/thumbnaill.htm>, <http://www.fairtax.org/fairtax/about.htm> (February 8, 2007).
- ²⁴ ב-2007 יצאה מהדורה מיוחדת לרגל 25 שנה להצעת התכנית, עליה מבוססת סקירתנו. Robert E. Hall and Alvin Rabushka, *The Flat Tax* (Stanford: Hoover Institution, 2007), <http://www.hoover.org/publications/books/3602666.html> (May 4, 2007); Andrei Greco, *Flat Tax – The British Case* (London: Adam Smith Institute, 2004), p. 10.
- ²⁵ Hall and Rabushka, *The Flat Tax*, chapter 4, pp. 130, 131, 135, http://media.hoover.org/documents/0817993115_127.pdf (May 22, 2007).
- ²⁶ Jeffery L. Yablon, "As Certain as Death – Quotations about Taxes," *Tax Analyst Special Report 2004* [http://www.taxanalysts.com/www/freefiles.nsf/Files/Yablon.pdf/\\$file/Yablon.pdf](http://www.taxanalysts.com/www/freefiles.nsf/Files/Yablon.pdf/$file/Yablon.pdf) (August 10, 2007).
- ²⁷ Arthur P. Hall, *Special Brief, Compliance Costs of Alternative Tax Systems II, House Ways & Means Committee Testimony* (Tax Foundation, March 1996), p. 1, www.taxfoundation.org/files/8926e37c5827f958604933276fcb4864.pdf (May 24, 2007).
- ²⁸ Alex Robson, *Taxation, Individual Incentives and Economic Growth* (Canberra: School of Economics Australian National University, 2004), p. 19.
- ²⁹ Reform, *Reform Bulletin*, September 8, 2005 <http://www.reform.co.uk/website/pressroom/bulletinarchive.aspx?o=110> (April 25, 2007).
- ³⁰ James Gwartney and Robert Lawson with William Easterly, *Economic Freedom of the World 2006 Annual Report* (Vancouver: Fraser Institute, 2006), p. 144, <http://www.freetheworld.com/2006/EFW2006complete.pdf> (April 12, 2007).
- ³¹ שם, עמ' 149.
- ³² שם, עמ' 166. אמנם, בדו"ח מצוין כי השיפור ברכיב המס נעשה בין השנים 2002 ל-2003 ולא בין 2003 ל-2004, אך מדובר בטעות הנובעת מכך, שהחיקה בנוגע לרפורמת ה-Flat Tax באוקראינה עברה ב-2003 אך יישומה בפועל הייתה ב-2004. הטעות תתוקן במהדורה הבאה של הדו"ח. גוארטי ולאוסון, מכתב דוא"ל למחבר, 1 למאי 2007.
- ³³ European Commission and Eurostat, *Structures of the taxation systems in the European Union 1995-2004* (Brussels: European Commission and Eurostat, 2006), pp. 123-125; <http://www.emta.ee/?id=1751> Estonian Tax and Custom Board, (April 17, 2007); Michael Keen, Yitae Kim and Ricardo Varsano, *The Flat Tax(es): Principles and Evidence*, IMF Working Paper WP/06/218 (Washington D.C.: IMF, 2006), p. 7.
- ³⁴ Sandra Hadler, Christine Moloi and Sally Wallace, *Flat or Flattened? A Review of International Trends in Tax Simplification and Reform* (Washington, D.C.: United States Agency for International Development 2006), p. 21, http://www.fiscalreform.net/best_practices/pdfs/Flat%20or%20Flattened%20USAID%20final%2007-11-06.pdf (March 25, 2007).
- ³⁵ הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- ³⁶ European Commission and Eurostat, *Structures*, p. 124.
- ³⁷ משרד האוצר של אסטוניה, 12 במרץ 2007, <http://www.fin.ee/?lang=en> (17 באפריל 2007); הבנק המרכזי של אסטוניה, 26 במרץ 2007, http://www.bankofestonia.info/dynamic/itp2/itp_report_2a.jsp?reference=503&className=EPSTAT2&lang=en (17 באפריל 2007).
- ³⁸ מארט לאאר, ראש ממשלת אסטוניה לשעבר, הבלוג של מארט לאאר, <http://blog.irl.ee/Mart/flat-tax> (17 בפברואר 2007); European Commission and Eurostat, *Structures*, pp. 123-125.
- ³⁹ עליית המחירים באותה תקופה עמדה על 22.76%, ראה נספח 4.
- ⁴⁰ Former Estonian Prime Minister Mart Laar Wins Friedman Prize for Liberty, Cato, April 20, 2006, <http://www.cato.org/new/pressrelease.php?id=22> (February 26, 2007).
- ⁴¹ Msnbc, "Bush touts Estonia's flat tax," November 28, 2006, <http://www.msnbc.msn.com/id/15935317> (February 10, 2007).
- ⁴² The Baltic Times, "Reform claims victory in Estonian general election", March 5, 2007, <http://www.baltictimes.com/news/articles/17438> (March 10, 2007).
- ⁴³ Alvin Rabushka, "Estonia Plans to Reduce Its Flat-Tax Rate," March 26, 2007, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/6711412.html> (April 28, 2007).

- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, p. 42; Alvin Rabushka, "A Competitive Flat Tax Spreads to Lithuania," November 2, 2005, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/5084276.html> (February 9, 2007); European Commission and Eurostat, *Structures*, p. 160.
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, pp. 7, 42.
- Alvin Rabushka, "A Competitive Flat Tax Spreads to Lithuania," ג'יאדרה באלקייטיט, ראש יחסי ציבור במשרד האוצר של ליטא, דוא"ל למחבר, 28 במרץ 2007.
- Hadler, Moloi and Wallace, *Flat or Flattened?* p. 21, שם.
- הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- European Commission and Eurostat, *Structures*, p. 156; Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, pp. 7-8, 43; Sandra Hadler, Christine Moloi and Sally Wallace, *Flat Rate Taxes; A Policy Note*, ISP <http://isp-aysps.gsu.edu/papers/ispwp0706.pdf> Working Paper Number 07-06 (March 2007), p. 12, (May 28, 2007).
- משרד האוצר של אסטוניה, 12 במרץ 2007, <http://www.fin.ee/?lang=en> (17 באפריל 2007).
- Hadler, Moloi and Wallace, *Flat or Flattened?* p. 21.
- הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, pp. 8, 43.
- Alvin Rabushka, "The Flat Tax in Russia and the New Europe," National Center for Policy Analysis, September 3, 2003, www.ncpa.org/pub/ba/ba452/ (February 15, 2007).
- Alvin Rabushka, "The Flat Tax at Work in Russia: Year Five," May 11, 2005, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/5805616.html> (May 3, 2007).
- Hadler, Moloi and Wallace, *Flat or Flattened?* p. 21, הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- הבנק העולמי,
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/RUSSIANFEDERATION/XTN/0,,contentMDK:21054807~menuPK:517666~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:305600,00.html> (March 9, 2007).
- CIA, *The World Factbook*, Russia,
- <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/rs.html> (March 26, 2007).
- התמ"ג לנפש בסרביה במונחי PPP עמד ב-2005 על 4,400 דולר.
- Countries of the World, CIA, *The World Factbook*,
- http://www.theodora.com/wfbcurrent/serbia/serbia_economy.html (May 3, 2007).
- Alvin Rabushka, "The Flat Tax Spreads to Serbia," March 23, 2004, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/5144552.html> (February 15, 2007).
- Hadler, Moloi and Wallace, *Flat or Flattened?* p. 21.
- Branko Hinic and Milan Sojic, *Reducing Inflation in Serbia 2006-2010* (Belgrade: National Bank of Serbia, 2006), http://www.oenb.at/de/img/serbia_tcm14-42895.pdf (June 11, 2007).
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, pp. 9, 44.
- הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- CIA, *The World Factbook*, Ukraine, שם;
- <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/up.html#Econ> (March 26, 2007).
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, pp. 9, 44.
- הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- National Bank of Slovakia, *Selected Economic and Monetary Indicators of the Slovak Republic* (Bratislava: Narodna banka Slovenska, n.d.).
- הבנק העולמי, ראה נספח 4.
- Hadler, Moloi, and Wallace, *Flat Rate Taxes*, p. 15.
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, p. 10; Hadler, Moloi, and Wallace, *Flat Rate Taxes*, p. 12.
- Keen, Kim and Varsano, *The 'Flat Tax(es)'*, p. 45.
- Alvin Rabushka, "Flat and Flatter Taxes Continue to Spread Around the Globe," January 16, 2007, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/5222856.html> (March 2, 2007).
- שם.
- Daniel J. Mitchell, "Iceland's Laffer Curve," *Cato@Liberty*, March 9, 2007, <http://www.cato-at-liberty.org/2007/03/09/icelands-laffer-curve/> (March 10, 2007); Rabushka, "Flat and Flatter"
- Alvin Rabushka, "The Flat Tax Spreads to Mongolia," March 30, 2007, <http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/5471761.html> (April 19, 2007);

- CIA, *World Fact Book*, Mongolia
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/mg.html> (April 29, 2007).
 Rabushka, "Flat and Flatter" ⁸⁰
 Alvin Rabushka, "The Flat Tax Spreads to Montenegro," April 13, 2007, ⁸¹
<http://www.hoover.org/research/russianecon/essays/7019202.html> (April 28, 2007).
 Alvin Rabushka, "The Flat Tax's Silver Anniversary," *Hoover Digest*, ⁸²
<http://www.hoover.org/publications/digest/6731056.html> (April 30, 2007).
 Rabushka, "Flat and Flatter", ⁸³
 Jolinda Koci, "Albanian government to implement flat tax", *Southeast European Times*, April 6, 2007,
http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2007/04/06/feature-02
 (May 3, 2007).
 Dita Asiedu, "Civic Democrats celebrate victory," Radio Praha, June 3, 2006, ⁸⁴
<http://www.radio.cz/en/article/79687> (Aug 17, 2007);
 Brendan Steinhauer, "Czech out who gets the flat tax," The FreedomTalks Blog, April 17, 2007,
<http://www.freedomworks.org/blog/?p=650> (May 4, 2007).
 Republic of Slovenia, "Strategic Council Recommends Flat Tax Rate of 20%," May 23, 2005, ⁸⁵
http://www.uvi.si/eng/slovenia/news/id/index.html?i1=STA-UVI&i2=ang&i3=1&i4=sptj&i5=ter_lst_021&i10=artic&i12=0E03B965EDCC8230C125700A00400433&i15=on&j1=ISO-8859-2&j2=&j3=&j4 (March 2, 2007).
 Forbes, "China parliament passes corporate tax unification, property laws," March 15, 2007, ⁸⁶
<http://www.forbes.com/markets/feeds/afx/2007/03/15/afx3522144.html> (March 18, 2007);
 Allister Heath, "China makes first move to flat tax rate of 25%," January 3, 2007,
<http://www.thebusinessonline.com/Document.aspx?id=242FEA49-2071-4AAF-9A8A-324A9160C7E7>
 (March 11, 2007).
 Rabushka, "Flat and Flatter." ⁸⁷
 Hadler, Moloi, and Wallace, *Flat Rate Taxes*, p. 18. ⁸⁸
 Rabushka, "Flat and Flatter." ⁸⁹
 Simon Kennedy, "Tax-cut war widens in Europe," *International Herald Tribune Business*, May 28, ⁹⁰
 2007, <http://www.iht.com/articles/2007/05/28/business/tax.php> (June 1, 2007); Alistair Brockbanks,
 "The French Revolution," Online Scene, May 24, 2007,
<http://www.wessexscene.co.uk/article.php?sid=2264> (May 24, 2007).
 Edward Davie, "Budget 2007: Corporation tax cut," ePolitics.com, March 21, 2007, ⁹¹
<http://www.epolitix.com/EN/News/200703/cac530b0-fe42-4b69-9381-4848e4738db5.htm> (April 19,
 2007).
 Associated Press report, "German bill pushing business tax reform passes lower house," ⁹²
International Herald Tribune Business, May 25, 2007,
 (June 1, 2007)<http://www.iht.com/articles/ap/2007/05/25/business/EU-FIN-Germany-Tax-Reform.php>
 Simon Kennedy, "Tax-cut war widens in Europe." ⁹³
 שם. ⁹⁴
 NFIB, *NFIB's Small Business Policy Guide*, chapter 3, p. 35, January 31, 2003, ⁹⁵
 Edward M. Gramlich, "The Big Deal : מצוטט ב: (5 במאי 2007) <http://www.nfib.com/object/2753115.html>
 About Small Businesses," *Capital Connections* (Washington, D.C.: Federal Reserve Bank, 2000).
 אורעד, "עלויות", עמ' 49, 50. ⁹⁶
 Arthur P. Hall, *Special Brief, Compliance Costs of Alternative Tax Systems II*, p. 5. ⁹⁷
 John E. Golob, "How Would a Flat Tax Affect Small Businesses," *Economic Review*, Third Quarter ⁹⁸
 (Kansas: Federal Reserve Bank of Kansas City, 1996), p. 10,
<http://www.kc.frb.org/publicat/econrev/pdf/3q96golo.pdf> (May 4, 2007).
 Business NZ and KPMG, *Summary Report of the Business New Zealand – KPMG Compliance Cost* ⁹⁹
Survey (Wellington: Business NZ and KPMG, September 2006),
<http://www.kpmg.co.nz/pages/101943.html> (March 28, 2007).
 אהרון כהן מוהליבר ואייל סרי, אפליית האשראי בישראל והצעה לפתרון (תל אביב: קרנות קורת ישראל, 2005), עמ' 13, ¹⁰⁰
 14.
 עבור הבנקים ישנו פתרון מיוחד: הערך הכספי של הפער בין ריבית השוק לריבית (הנמוכה יותר) המוענקת לחשבונות ¹⁰¹
 עו"ש בעלי יתרה חיובית, מהווה הכנסה חייבת עבור הבנק.
 Hall and Rabushka, *The Flat Tax*, chapter 4, p. 144. ¹⁰²
 John E. Golob, "How Would a Flat Tax Affect Small Businesses," p. 18, note 18. ¹⁰³
 Tenon Forum, "SMEs call for a flat tax rate and an end to current tax regime," December 21, 2005, ¹⁰⁴
<http://www.tenongroup.com/Press/2005/Press051221.asp> (March 17, 2007).
 עו"ד יהודה טלמון, נשיא להב, לשכת העצמאים והעסקים בישראל, ראיון טלפוני עם המחבר, 26 במרץ 2007. ¹⁰⁵

- ¹⁰⁶ מנס, תכנית לרפורמה מקיפה, עמ' 36, 39.
- ¹⁰⁷ מעריב, 7 בנובמבר 1993.
- ¹⁰⁸ פורבס, 6 בדצמבר 1993.
- ¹⁰⁹ רפאל איתן, "רפורמה לא פופוליסטית", גלובס, 7 ביולי 1995.
- ¹¹⁰ דני ישראל, "רפול מציע: מס הכנסה אחיד לכל המשק- בשיעור של 26%; הורדת סף המס לבעלי הכנסות גבוהות", גלובס, 25-26 באפריל 1995.
- ¹¹¹ ויקיטוט, <http://he.wikiquote.org/wiki/%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%93%D7%A8%D7%99%D7%A9%D7%A0%D7%99%D7%98%D7%A9%D7%94> (31 במאי 2007).
- ¹¹² רפי אלול, ראיון עם זאב גולן, ירושלים, נובמבר 1993.
- ¹¹³ Rabushka, "Flat and Flatter."
- ¹¹⁴ Grecu, "Flat Tax – The British Case," p. 5.
- ¹¹⁵ שם, עמ' 6-9.
- ¹¹⁶ טל לוי, "יוסי בכר: מקורו של חלק גדול מהצמיחה במשק הוא בריבית הנמוכה", *TheMarker*, 20 במאי 2007, http://www.themarker.com/tmc/article.jhtml?log=tag&ElementId=t1e20070520_78235 (7 באוגוסט 2007).
- ¹¹⁷ תחזית הכנסות המדינה ממסים ישירים ל-2007 היא 99.1 מיליארד ש"ח. משרד האוצר, עיקרי תקציב המדינה 2007, (ירושלים: משרד האוצר, 2006), לוח 1, <http://www.mof.gov.il/budget2007/docs/41.pdf> (19 באוגוסט 2007).
- ¹¹⁸ תחזית הצמיחה של בנק ישראל ל-2007 היא 5.1%. בנק ישראל, הודעות לעיתונות, "תחזית מאקרו כלכלית ל-2008 של בנק ישראל: קצב הצמיחה יירד ל-4.1%; האבטלה תרד לשיעור של 7.4%", אינדיקטורים עיקריים לשנים 2004 עד 2006 ותחזית לשנים 2007 עד 2008, 27 ביוני 2007, <http://www.bankisrael.gov.il/press/heb/070627/070627h.htm> (19 באוגוסט 2007).
- ¹¹⁹ Ynet, "Foreign investment in Israel reached all-time high," January 11, 2007, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3351343,00.html> (23 באוגוסט 2007).
- ¹²⁰ ראה, פרידריך ניטשה, *לגניאלוגיה של המוסר*, תרגם ד"ר ישראל אלדד (ירושלים: שוקן, 1967), עמ' 241-245 (מאמר 1, פרקים 10-11).

FELLOWS | KORET
PROGRAM | MILKEN INSTITUTE

תוכנית עמיתי קורת – מכון מילקן
בית מילקן, רחוב תל חי 13
ירושלים, 97102

info@kmifellows.org
www.kmifellows.org